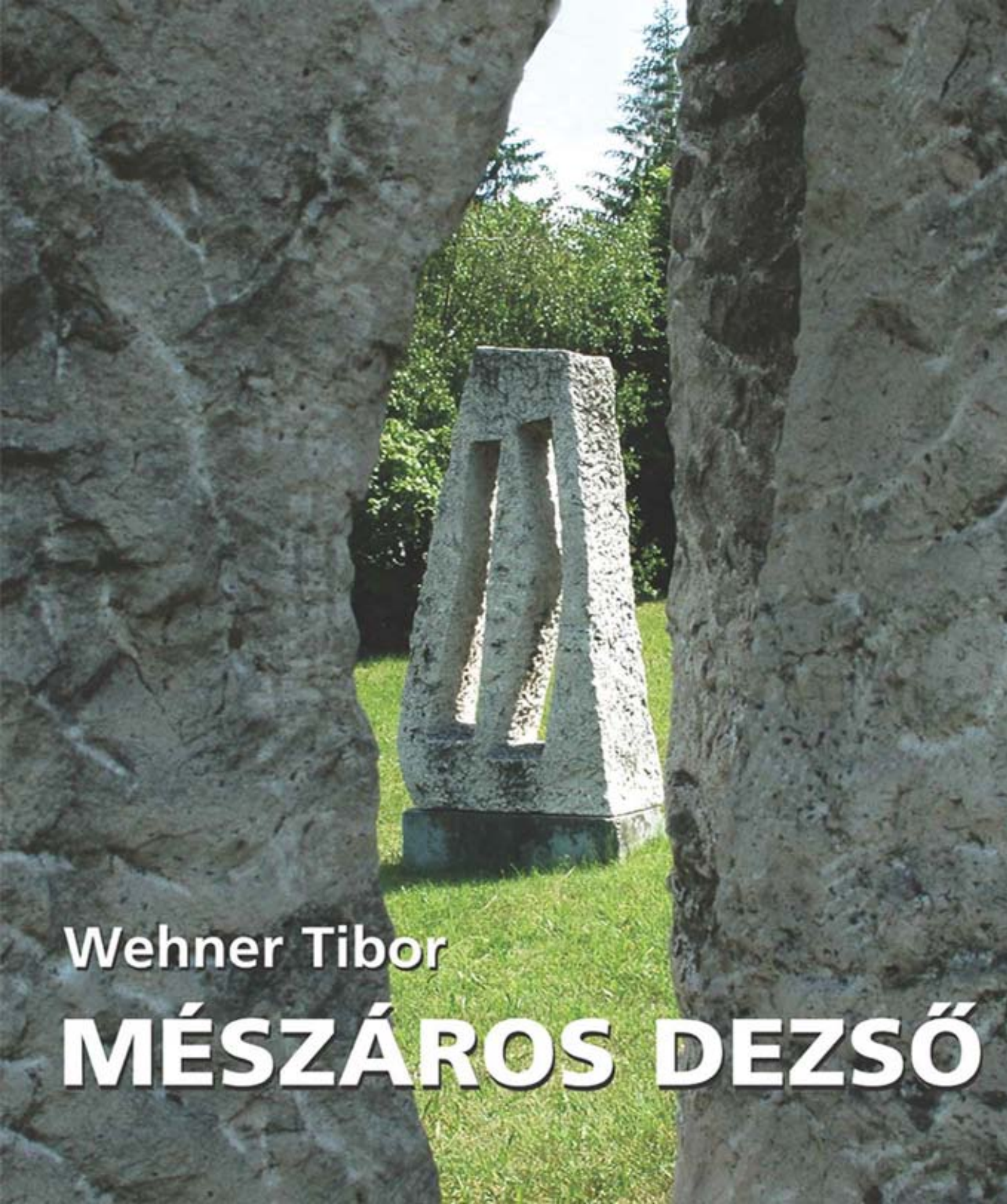




Wehner Tibor

MÉSZÁROS DEZSŐ

MÉSZÁROS DEZSŐ
(1923–2003)
SZOBRÁSZMŰVÉS



Fotó: Dr. Körmendi Anna

Wehner Tibor
MÉSZÁROS DEZSŐ
(1923–2003)
szobrászművész



AZ ANYAG ÉS AZ ISTENEK KÖZÖTTI JEL: SZOBOR



Visegrád, Áprily-völgy, 2003

Az ezredfordulón, az ezredforduló után megjelent művészettörténeti összefoglalások meg sem említik Mészáros Dezső szobrászművész nevét: a XX. század második felének öt évtizedét átfogó munkásságot a teoretikusok visszamenőleg nagyvonalúan kiiktatták a magyar művészet legújabb kori krónikájából. Ez a hiány azért különösen fájó, mert noha Mészáros Dezső korszakos jelentőségű életművet teremtett, különös szépségű alkotásokat hagyományozott ránk, a szobrászata által megtestesített értékek mégis elszigetelten, a művészeti-esztétikai összefüggéseiktől megfosztottan, mintegy légüres térben lebegnek. Szerencsére az anyaggal – és a gátló tényezőkkel terhes körülményekkel – vívott heroikus küzdelemben megszületett érett művei az ezerkilencszázhatvanas évek óta jelen voltak és közösségi terekben napjainkban is jelen lehetnek, s fenséges nyugalommal és izzó szenvedéllyel sűrítik magukba és közvetítik a pillanatnyiságokat lepergető, a korszak kisszerűségein felülemelkedő autonóm mondandóikat, szellemiségüket.

Mészáros Dezső 1923-ban egy szegény szeged-alsóvárosi iparoscsalád gyermekeként született meg, aki felcseperedvén címfestő szakmát tanult. Tizenhat évesen a fővárosba került, ahol a szatócüzletek mázolósa, festése közben az Iparművészeti Iskola esti tanfolyamának rajz-stúdiumait látogatta. Szegedre visszatérve gazdálkodni kezdett, de rövidesen be kellett vonulnia katonának. A II. világháború megpróbáltatásait szerencsésen átvészelve agyagból kezdett szobrokat mintázni, amelyekkel

Budapestre utazott és a Derkovits Gyula Népi Kollégiumba jelentkezett. A Képzőművészeti Főiskolán 1948-ben kezdhette meg tanulmányait – ahol Beck András, Kisfaludi Strobl Zigmund és Pátzay Pál volt a mestere, s ahol 1953-ban a Lenin és Sztálin a petrográdi tüntetésen című dombormű volt a diplomamunkája –, ám felkészülése, szobrászá-
érése során a Medgyessy Ferenc műtermében tett rendszeres látogatások voltak a meghatározó jelentőségűek. Mészáros Dezső a lehető legroszszabb művészeti pillanatban lépett ki a főiskoláról: akkor, amikor a művészetet pusztá propagandaeszközzé silányították a közép-európai régió ügyeletes hatalmasai, s mindez fokozottan érvényesült a monumentális ágazatokban. A korszak művészeti életének jellegzetességeit és a szobrász pályakezdő éveinek törekvéseit is pontosan jellemzik azok a megállapítások, amelyeket a Derkovits-ösztöndíjasok munkabeszámolója kapcsán Lehőcz Mária fogalmazott meg 1956-ban az egyik, Darvas József miniszternek címzett feljegyzésében: „Mészáros Dezső munkái azt bizonyítják, hogy határozott célkitűzései vannak és ezeket a célkitűzéseket lassan, elmélyedt munkával igyekszik megoldani. Munkássága egyenletes fejlődést mutat. Portréi nem akadémikus vagy naturalista kicsinyességet, hanem a realista ábrázolás mellett egyéni szabad felfogást tükröznek. Kútfigurájának kis modellje bizonyítja, hogy jó komponáló készsége és monumentális érzéke van, csak nem volt alkalma, hogy ezt kifejllessze. Emberi és művészi magatartása biztosíték arra, hogy a Derkovits-ösztöndíj által nyújtott nyugodt munkalehetőség komoly, érett művész kialakulását fogja eredményezni.”

Mészáros Dezső monumentális léptékben gondolkozó, leginkább a szabad térbe helyezett, a befogadó környezettel összehangolt, nagyméretű kompozíciókat tervező és kivitelező, kispasztikákat csak egy-egy rövidebb alkotóperiódusban készítő szobrász. Medgyessy Ferenc klasszikus ihlettségű törekvései nyomán az ötvenes évek végén, a hatvanas évek első felében portrékat és munkásalakokat, kútfigurákat alakított vagy mintázott, amelyek aztán a kőfaragó műhelyben vagy az öntődében merevedtek maradandó anyagba: kő- és bronzszobrai Budapesten és vidéki településeken kerültek köztérre, vagy leltek végleges otthonra egy-egy közösségi rendeltetésű épület belső terében. A berettyóújfalui Munkás (1958), a várpalotai Bányász (1962), az ózdi Gerelyes lány (1964), vagy a budapesti Apáczai Csere János-portré (1960) az újíto szándékokat, az eredeti szobrászi invenciót nélkülöző, a megrendelői kívánságok szellemét sugárzó fegyelmezett feladat-megoldások, amelyeken csak itt-ott csillan meg az anyagalakítás érzékenysége, a formateremtés finomsága. A mintegy másfél évtizedes, jórészt szobrász-iparos munka szakmai tanulságai (mint számos művész-elődje és kortársa munkásságában) Mészáros Dezső számára is Rómában összpontosultak elementáris felismeréssé, ahová először 1967-ben érkezett ösztöndíjasként. Ebben az évben csupán egy alapformákra redukált, letisztult formarendbe foglalt kőkutató faragott a Magyar Akadémia kertjében, de két évvel később – rátalálván szobrászatának meghatározó anyagára, a kőre – öt római hónap alatt több mint harminc szobrot készített. Harmincnál több tömbszerű, carrarai márványból látszólag durván megmunkált, egy-egy emberi alakot sejtető, mozdulatot, furcsa testhelyzetet kimerevítő, részletezéstől mentes, univerzalitással és klasszikus kortalansággal áthatott kis- és középméretű szobrot. „Nem a művek stílusa, hanem hatalmas erejük fogott meg”

– vonta meg alkotásra inspiráló itáliai impresszióinak lényegét egy 1998-as, az Élet és Tudomány oldalain megjelent beszélgetésben a szobrász. Az új Mészáros Dezső-alkotta kompozíciók szobrászati ereje a korábbi ábrázoló-elbeszélő jelleget felváltó jelszerűségben, a jelentésközpontúságban rejlett. Az anyagváltás és a gyökeresen új szemléleti felismerés jegyében faragta ezután a művész a magyar szobrászatban ismeretlen hangot megszólaltató – egyes művek anyaghasználata és elvonatkoztatásba emelkedő formarendje révén csupán Borsos Miklós és Bráncuşi szobrászatával érintkező –, izgalmasan stilizált, elementáris térszervező erővel telített alkotásait. Egy futó számvetés szerint 1976-ban már mintegy száz faragott kőszobra állt készen, amely műegyüttesben 14 nagyméretű kompozíció volt. A hetvenes évek kezdetétől – hátrahagyva budapesti, Máglya közti műtermét – Mészáros Dezső (csupán néhány szentendrei művész, így Barcsay Jenő és Deim Pál szakmai érdeklődésével övezve) a visegrádi Áprily-völgy magányában dolgozott. Római munkálkodása után szobortermését nagy kritikai elismeréssel fogadott kiállításra mutatta be a Dorottya utcai Kulturális Kapcsolatok Intézete Kiállítótermében, de néhány portrémegbízaton (Radnóti Miklós – Szeged, 1972; Krúdy Gyula – Nyíregyháza-Sóstó, 1973; Kodály Zoltán – Debrecen, 1978, stb.) túlmenően művészi aspirációival együtthangzó monumentális alkotásra szóló megrendelést hosszú ideig nem kapott.

A hetvenes, a nyolcvanas és a kilencvenes évek a hatalmas idolk, a kőbálsványok megalkotásának ígézetében peregtek a visegrádi völgy szabadtéri műhelyében: a szobrász támogatás, megrendelés, valamint segítők, kivitelezők igénybevétele nélkül, egyedül birkózva a hatalmas kőtömbökkel megszállottan dolgozott és néhány művének utólag lelt csak állandó helyet. Így kerülhetett felállí-

tásra Esztergomban, Miskolcon, Visegrádon és Győrben egy-egy kompozíciója, s így találhatott 1986-ban végleges otthonra gyönyörű szoborgyűjteménye – amelyet korábban számos település, Esztergom, Dömös, Visegrád időszakos szabadtéri kiállításán korábban már felvonultatott – Szentendrén, a várost átszelő autópálya melletti parkban. A gyűjtemény avatásán Németh Lajos művészettörténész izgalmas kérdéseket felvetve közelítette meg a XX. századi magyar szobrászat társtalannak kollektíváját: „Egyáltalán szobornak nevezhetők e monumentális kőtömbök, e különös kőjelek, tömegek, hasábok, az amorf és a mértani rend közötti átmenetek, a pozitív és negatív formák megkövült vajúdásai? Mintha üresen csengene itt a megnevezés: szobor, nem illik helyénvalónak. Hiszen ha szoborra gondolunk, a forma jelenik meg, a megformált anyag. Mészáros Dezső kővei azonban nem annyira megformáltak, mint inkább megmunkáltak. Látszik, hogy emberi kéz manipulálta őket, mégis őrzik eredeti természetdarab jellegüket, a mozdulatlan öröklét súlyát... Nem akarom túlértékelni Mészáros Dezső műveit – mégis nagy kőtömbjei, e XX. század teremtette dolmenek és menhirek őriznek valamit az ősi korból. Már csak azért is, mert elismerik az anyag erejét, a természet önmagában való monumentalitását, és ezt tiszteletben tartva jelenik csak meg az emberi kéz munkája.”

Az életmű megközelítéséhez három vezérfonalunk lehet. Az egyik a Deim Pál festőművész által megfogalmazott, e szobrászat lényegét összefoglaló eszmeifuttatás, míg a másik Bodrogi Tibor etnográfus a Mészáros-szobrok jellegének, jellemzőinek legfontosabb vonásait megragadó leírása, míg a harmadik Németh Lajos művészettörténész a Mészáros-oeuvre legjelentősebb alkotásait a szobrászat több évezredes történeti folyamatába ágyazó gondolatsora. Deim Pál a Szentendre és Vidéke

című lap 2003. január 17-i számának címlapján – a művész nyolcvanadik születésnapja alkalmából – közreadott, A kő, mikor éppen szoborrá válik című írásában érzékletes tömörséggel foglalta össze Mészáros Dezső szobrászatának esszenciáját: „Szobrai bár súlyosak, mindig a transzcendens világ felé mutatnak. Az évmilliók kőve olyan jelekké válnak, melyek megőrzik ezt a végtelennek tűnő időt és az örök élet reményével töltenek el. Kétféle erő van bennük: tehetetlenségi erő és a szellemi, ami a művész keze által kerül a kőbe. Tehát nem veri ki a kőből az évmilliók üzenetét, és megemeli a szellem üzenetével az ember vágyódását a végtelenhez. A matéria és az istenek közé épít egy jelet. A szobrokon azt a pillanatot érezzük, hogy pont akkor hagyta abba a mester a faragást, mikor az átváltozás megtörtént, szellemivé vált a matéria, de a kő nem vesztette el 'kőségét' (nem faragta agyon a követ). Egyszerre mutatja a föld súlyosságát és a légies égi szférát.” Az anyagi és a szellemi eme kényes egyensúlya a Mészáros Dezső-szobrok erőteljes monumentalitása révén bontakozhat ki, amelyről Bodrogi Tibor így írt a művész Esztergomi Vármúzeumban rendezett 1976-os kiállításának katalógusában: „Mészáros Dezső munkáit szemlélve mindenekelőtt alkotásainak monumentalitásáról, mint az egyik legfontosabb jellemzőről szólhatunk. Bocsássuk mindjárt előre, hogy felfogásunkban a monumentalitás nem azonos a méretbeli nagysággal. A monumentalitás számunkra elsősorban a nagyhatalmú mondanivalót, a tartalom belső dinamikáját, az anyag erőit sugárzó, adekvát formává történő kibontását jelenti, a gondolat objektíválásának azt a módját, amely a szemlélőben a robbanó erő lenyűgöző érzését kelti. Jelenti a monumentalitás ugyanakkor a lényegre törést, a látszólag egyszerű formák alkalmazását, az egyenes, szögletes, magasba törő vagy szélességben kiterjedő, hengeres vagy gömbölyű idomok harmonikus feszülését,

szétválását és eggyé olvadását, lágyságát vagy keménységét, a nagy felületekkel való fogalmazást, egyszóval: a mondanivaló lényegének a művész és a szemlélő számára csak így és másként nem érzékelhető kifejtését. A forma monumentalitása azonban nem jelent egysíkúságot Mészáros Dezső művészetében. Hengeres alakjainak kígyózó hullámvonalai, alakjainak határozottan vagy sejtetően jelző egymásba simulásai vagy szögletes kapcsolódásai mind e monumentális kifejezőmód formái, de a gondolathoz szorosan tapadó megjelenítési módjai.” A Mészáros Dezső szobrászatának legfontosabb jellemzőjeként megjelölt eredendő monumentalitás kapcsán, továbbfűzve gondolatmenetét Bodrogi Tibor megállapította: „Részben e monumentális megfogalmazásból következik az, amiért művészetét klasszikusnak nevezhetjük. E szónak itt két értelméről is szólhatunk. Mindenekelőtt arról – de ez a kevésbé lényeges – hogy szobrászatában, különösen egyes, a megszokott értelemben figurálisnak nevezhető plasztikaiban, az érett görög-római kort megelőző művészet hozzá legközelebb álló formái látszanak feltűnni. Ennél azonban sokkal fontosabbnak találom a klasszikusságnak azt a kevésbé hangoztatott ismervét, hogy kortalan. Ez a kortalanság a mindenkori és mindenütt való univerzalitást, a tegnaphoz, a mához és a holnaphoz egyaránt szóló, általánosságában konkrét és konkrétságában általános egyetemességet jelzi.” A szobrászati kortalanság és egyetemesség eredőit kutatva egy kéziratban maradt eszmefuttatásban Németh Lajos művészettörténész fogalmazta meg: „Talányos ellentmondást rejt magában Mészáros Dezső egyénisége és szobrászata. Megszállott szerelmese az antik kultúrának, az etruszk és görög szobrászatnak, Itáliának, világszemléletét meghatározó élmény a római Magyar Intézetben eltöltött néhány év, egyéniségében is ötvöződik valamilyen a mediterrán derű és a vaskos paraszti élet-

erő – ugyanakkor szobrászata sokkal ősibb időket idéz, valamiként a szobor, a szobrászat megszületésének ősi korát, mikor is a természeti darabból, a kőtömbből emberformálta alkotás válik, az idolból szobor. Mészáros nagy kőszobrai, mint a megalit kőtömbök, ezek a titokzatos mágikus vagy kultikus jelentést hordó emlékek, valamiként félúton állnak a természet és az ember alkotta formációk között, megőrzik a természetdarab elementaritását, ugyanakkor magukon hordják már az emberi kéz és jelet teremteni akarás bélyegét is. Mészáros szobrai nem sugallnak semmiféle bonyolult szimbolikát, nem is akarják történelmietlenül visszajátszani a régmúlt időt. Elemei jelzéseként utalnak csak a kőtömbökön az emberiség hitvilágában mindig meghatározó szerepet játszó égitestekre, a Napra és a Holdra. Robusztus plasztikai formációk e szobrok, az anyagban rejlő erő és művészi kifejezés szerencsés ötvözetei.”

A lágyan modellált, kissé megnyújtott, törékeny figurák, a karakteres portrék megalkotásától a keményen metszett, néhány áttöréssel megbontott tömbök megkomponálásáig ível a szobrokba foglalt oeuvre. A Rómában faragott carrarai márvány kisplasztikákon kimunkált formarend monumentális formában a hengeres, gömbölyded felületekkel határolt, gyengéden futó ívek mentén megrajzolódó sziluettel közrefogott, felmagasodó, 1986 óta a szentendrei szoborparkban álló fehér mészkő torzóknak teljeseedett ki. Aztán a hengerestek fokozatosan szétnyíltak, megkettőződtek, majd megjelentek a szögletesebb, élesebb, merevebb formák és tömegek, amelyek a figurát, a figurára utaló bábút vagy a természeti motívumot már csak mintegy emlékszerűen őrzik. A kőtestek kissé megtörő vagy finoman meghajló tengely-ívekre felfűzve olvadnak össze, válnak el, közelednek egymáshoz, távolodnak egymástól. A nyolcvanas

években, a kilencvenes évek első felében a zárt tömb, illetve a zártság negatív tereket teremtő, jelszerű formákat idéző átvágásával komponálta a művész szobrai: az áttörések körvonalai jellegzetes, korábbi Mészáros Dezső-kompozíciókat idéznek. A szobrokról minden felesleg lehántva: csak a teret átható, a minden lehetséges nézetet dinamikusan szervező, belső, pszichikai és fizikai feszültségekkel éltetett, jelentésgazdag, öntörvényű forma marad.

A szobrászati műteremtés, a térbe helyezett tárgy, az anyagba dermesztett műkreáció gyökeres megújulásának és átalakulásának korszakában, a XX. század második felében, s még inkább a század végén az új és új művészeti trendek meglehetősen háttérbe szorították a hagyományos anyagok megművelőit, a tradicionális szobrászati elvek és eszközök alkalmazóit. Vagy ha nyílt is némi tér számukra, általában megkapták az elmarasztaló

konzervatív-bélyeget, vagy ha nem, akkor a teljes hallgatás, a fagyos szakmai közöny kísérté munkálkodásukat. Mészáros Dezső a politikától, a politikai emlékállítások régiójától távol, a mindenkori kurzustól függetlenül, a megrendelések legcsekélyebb esélye nélkül, a trendekre és a múltó divathullámokra sem hederítve építette fel a klasszikum szellemiségével áthatott, a klasszikum korszakait megelőző időkkel feleselgető, autonomitásokkal felruházott monumentális szobrászatát. Köveit mindig maga faragta, nem a kőfaragók. A balban erősen tartott véső és a jobbal meglendített súlyos kalapács mindig találkozott. Mészáros Dezső a múltó időt megállító és kimerevítő, jelszerű kifejezésű szobrai hosszú-hosszú évszázadok múlva is jelen lesznek, s műveinek tartalmi-gondolati mélyrétegei megnyílnak majd a szemlélő előtt, tanúsítva, hogy a dolgok lényegét kereső és felmutatni vágyó művészek is dolgoztak – nagy-nagy elszárással és makacs kitartással – ezen a viharvert európai provincián.

Talányos ellentmondást rejt magában Mészáros Dezső egyénisége és szobrászata. Megszállott szerelmese az antik kultúrának, az etruszk és görög szobrászatnak, Itáliának, világszemléletét meghatározó élmény a római Magyar Intézetben eltöltött néhány év, egyéniségében is átütődik valamiképp a mediterrán derű és a vaskos paraszti életérő – ugyanakkor szobrászata sokkal ősbibb időket idéz, valamiként a szeber, a szobrászat megszületésének Jsi korát, mikor is a természeti darabból, a kőtömbből emberformálta alkotás válik, az ideiből szeber. Mészáros nagy kőszobrai, mint a megalit kőtömbök, ezek a titokzatos mágikus vagy kultikus jelentést hordó emlékek, valamiként féluton állnak a természet és az ember alkotta formációk között, megőrzik a természetdarab elementaritását, ugyanakkor magukon hordják már az emberi kéz és jelet teremtési akarás bélyegét is. Mészáros szobrai nem sugallnak semmiféle benyelult szimbolikát, nem is akarják történelmietlenül visszajátszani a régmúlt időt. Elemei jelzések utalnak csak a kőtömbökön az emberiség hitvilágában mindig meghatározó szerepet játszó égitestekre, a Napra és a Holdra. Rebusztus plasztikai formációk a szobrok, az anyagban rejlő erő és a művészi kifejezés szerencsés ötvözetel.

Németh Lajos

Szegedről indultam...

Mészáros Dezső életrajza
Lejegyezte: Váci Dániel



Hétévesen, 1930

1923. január 17-én születtem Szegeden, a Dobó utca 64. szám alatt, egy pincészerűségben, ahol nagyapám Varga Lajos és nagyanyám Módra Anna szárnyai alatt éltünk. Apám Mészáros József, anyám Varga Etel. Szegény család voltunk. Egy magasszintes házban laktunk, ahova az egész család szinte be volt terelve. A téli esteiken általában mindannyian a hajópadlós nagyszobában tartózkodtunk, sötétben, hogy ne fogyjon a petróleum meg a tüzelő. A nagy vaskályhát körülültük, és öregapám a gomolygó, nehéz pipafüstben, piszkavassal a kezében állandóan a tüzet piszkálta. Ezeken az esteiken nagy mesélések voltak. Itt hallottam először dédapám történetét, aki a Bach-korszakban számadó juhász volt és betyárokat bújtatott, aztán érte jött egy nagy batár kocsi, amibe betuszkolták a csendőrök, megszurkálták bajonettel, bezárták a szegedi várba. Amikor dédanyám meglátogatta ezt a szíjas erős parasztembert, ő kinyújtotta a két kezét a rácsra és akkor látta dédanyám, hogy mind a két tenyere át volt lyukasztva.

Két hét múlva értesítették dédanyámat, hogy a férje száraz betegségben meghalt. Varga Lajos öregapám, mint hordár kereste kenyerét a szegedi vasútállomáson. Egyszer Tisza István miniszterelnök böröndjeit vitte a Széchenyi téren, mikor a tömeg elkezdett közeledni feléjük és záptojásokkal dobálták Tiszát, és ebből neki is jutott. Közben azt kiabálták: Abzug! Le vele! Öregapám felemelt hangon dörögte: nem vagyok én kendtöknek haragosa. A nagy koffert a földhöz vágta, és elment haza. Rémmeséket is meséltek, hogy mi történt a tanyavilágban, hány embert gyilkoltak meg... Ekkor lehettem



A szülők: Mészáros József és Varga Etel

olyan négy-öt éves. Mindmáig emlékszem ezekre a történetekre. A háznak a vezetője, irányítója az én nagymamám, Módra Anna volt, aki nem is a parancsaival vagy a katonás rendtartásával tűnt föl emlékezetemben, hanem a jóságával, hallatlan emberségével. Ritkán beszélt, de mi mindannyian tudtuk, hogy mit kell tenni, hogy hogyan kell a kedvébe járni. Mikor már Fodortelepre mentünk lakni, mindig visszaszökttem, mert az volt az érzésem, hogy én a világon a legjobban a nagymamát szeretem. Minden búmmal-bajommal odaszaladtam. Nagy családi közösségben éltünk, és ez védeltséget adott ott a gyerekeknek meg a családtagoknak.

Az Alföldi utcai óvodába íratlak be apámék, és a Dobó utca sarkán volt nekem egy cimborám, az Oláh Laci, akivel nem tudom, hogy honnan szereztünk vagy két pengőt, elmentünk a cukrászdába, és aztán lakodalmat rendeztünk. Én voltam a vőlegény. Nálam negyven centivel magasabb volt a menyasszony, nem emlékszem már, hogy ki volt az. Sajnos ezt a komoly lakodalmat leleplezte a család, és kiverték belőlünk, hogy honnan jutottunk mi pénzhez, és ezeket a tortaszeleteket honnan loptuk. Ilyen és efféle kis apró csínytevéseket csináltunk. Az óvodába nem nagyon szerettem járni. Kisütött a nap, (furcsa, egész életemet mennyire befolyásolta a napsütés) és engem az óvoda kerítése

mögé nem tudtak bevinni – „elcsavarogtam az óvodát”. Végül is apámék valahogy erre is rájöttek, javában csavarogtam az alsóvárosi Mátyás templom kertjében, egyszer csak látom, hogy apám oson utánam és kiabál – „Állj meg Dezső!”, át az árkon, apám utánam, elesett, és én meg elszaladtam előle. Rettenetesen megverték este, és aztán végül mégis bepaszíroztak az óvodába. Később, teljesen érthető módon, végleg kivágtak az óvodából. A drága Savanyú Jóska barátommal bent voltunk a WC-ben, de elromlott, és egy vödörbe kellett pisilni. Volt ott egy gyerek,

aki lökdösődött, ő is belecélzott a vödörbe, de addig lökdösődött, míg oldalt lepisílt, gondoltam egy merészet, engem ne lökdössön, fogtam a fejét és bele nyomtam egy kicsit a vödör húgyba. Ekkor megszűnt az óvodába járás. Később beiratkoztam az első elemibe, oda már nagyobb kedvvel jártam, ott volt a Savanyú Jóska, a Kovács meg a Zsombori, velük jártam együtt, mindmáig emlékszem a nevükre. Kitűnő tanuló voltam, megvan a bizonyítvány. Írás, olvasás, viselkedés, szorgalom, mind egyes volt. Akkor az egyes volt a jó,

nem úgy, mint most. Egy kéményseprőnek a lánya tanított bennünket, nagyon meg volt velem elégedve. De ahogy növekedtem, ki-kijártam az alsóvárosi tóra csúszkálni, meg korcsolyázni. Világéletemben egy korcsolyám volt, egy jobblábas. A partról nekiszaladtam, mint egy örült, és ráugrottam egy lábbal a jégre. Aztán ameddig vitt, vitt. Egyszer egy ilyen alkalommal aztán beszakadtam és a vízből alig bírtam kimászni, fölmászni a jégtáblára, a barátaim, mint egy kolbászt, úgy szárítottak meg a tűzőn. Hazamentem, jól elvertek, alig bírtam a lábamra állni. Ürgéket fogtam, meg sárkányt eregettünk, az ürgéket úgy fogtam, mint macska a verebet. Némelyik megharapta a kezemet. Borzasztóan élveztem. Kézzel fogtam halat a tóban, a beleömlő artézi víznek volt egy kis öble, amit a víz kimosott. Ha néha egy hal beszorult, gyorsan elzártam az útját sárral, és kézzel megfogtam. Egy május végi délután a töltés melletti mezőn labdázás közben azt vettem észre, hogy egy szakállas ember fekete, kopottas ruhában a makkos erdőből kiérve megáll a töltés tetején, széttárja a kezét, és vers-félét mond. Utána meg ezt mondta: gyerekek milyen szép ez a táj! – mindezt fölénk siklott tekintettel mondta el, az egyik gyerek ezt suttogta: bolond ez, gyertek! S a többiekkel



Ötéves korában szüleivel és testvéreivel, 1928

együtt eliszkolt. Én álltam megdermedten, remegve. Nézttem ezt a titokzatos embert, egyszer csak megszólalt, felém fordulva, s csak ennyit mondott: kisfiú! – és lassan, vontatott, puha mozgásával, szinte lebegve, félrebillent fejével megindult a töltés tetején a Tisza felé. Már nagyobbacska voltam, mikor ugyanerről az emberről láttam egy fényképet, alá volt írva: Juhász Gyula.

Az életem később teljesen megváltozott, amikor elmentünk Fodortelepre lakni. Ott már másodikba iratkoztam be, mások voltak a körülmények és már nem voltak olyan jók a jegyeim sem. Fodor tanító úr tanított, és biztos adtam is alkalmat arra, hogy a pajeszom néha úgy meghúzza, hogy kiserkenjen a vér. Számolni egyáltalán nem tudtam, máig se tudok, és hát főleg emiatt voltam összetűzésben Fodor tanító úrral. Itt jó barátságba kerültem Kovács Pistával, de a legjobb barátom az osztályban Pipic Pista volt, akiből aztán kárpitos lett. Most is ott lakik Fodortelepen. Oda járt még az osztályba Kertész Jóska – mi csak Jótának hívtuk –, ő egy kápolna mellett lakott. Pipic Pistával nem nagyon kellett nekünk rábeszélni Jótát, hogy a templomperselyből, valamilyen úton-módon a pénzt, a hívek adakozásának az aprópénzeit jó lenne valahogy kihúzni. Vennénk kockacukrot a boltban, meg aztán kolbászt, meg szalonnát, meg más finom ételeket. Végül rávettük Jótát, hogy egy drótot lapítson el, és úgy nyúljon be a perselybe, és majd a kétfilléreseket meg a tízfilléreseket kihullanak. Egy sapkára való aprópénzt hozott ki a kápolnából. Nagy műgonddal beosztottuk a pénzt, hogy ezen az összegben veszünk három kiló kockacukrot, süteményt és kolbászt. Mikor vége volt a tanításnak, már meg voltunk ezekkel az árukkal pakolva, elkértem Jótától a 3 kiló kockacukrot. Elkezdtem fölfele dobálni a cukrot, ugyanezt csinálta a Pipic, meg a Jóta is, de főleg én. Földdobáltuk és a gyerekek, mint a vércsék lecsaptak rá, olyan hasonló

korú, nem jobb sorsú gyerekek voltak mint mi. Rossz anyagi körülmények között éltek azok a családok, akiknek a gyerekei odajártak ebbe az iskolába. Egyáltalán, a cukor akkor egy rendkívül keregett dolog volt. Végül ez is kitudódott és ebből is rettenetes nagy verés lett. Persze én másért is sűrűn kaptam odahaza, mert ha netalántán, mondjuk a dúcból a galambok eltűntek, apám csak föl szólt – „Dezső, gyere ide, vetközz le, arra befele!” –, ebből tudtam azt, hogy valami baj lesz.

Az egyszerű osztást, szorzást, kivonást valahogy nem fogtam föl, második elemiben meg is buktattak. Egy hajszálon múlt, hogy nem a gyépébe kerültünk. Újból járatták velem a második elemet. Nagy nehezen aztán eljutottam a negyedik osztályig, amikor is apám azt mondta: „Úriembörnek köll lenni, tanult embörnek polgáriba jár a gyereke”. Beíratk a polgári iskolába, ott is „szépen” ment a tanulás, az írással is baj volt. Nagyon rondán, csúnyán írtam. Egyre ütögette a magyartanár a kezemet, de csak rondán írtam. Ugyanolyan rondán írok most is, nem változott az írásom semmit. Természetesen a matematikával is baj volt. Ott Igert Antal vert meg sűrűn azért, mert hát tényleg nem fogott az agyam, nem fogta fel az egészet, de egyszer egy olyan matematikai feladványt adott föl, amit az osztályban senki nem tudott megoldani, és én megoldottam. Igert Világi Béla mezőgazdaságtan tanárral és Csertő Ferenc rajztanárral oldatta meg, ugyanis ő se tudta megoldani, csak a két tanár és én. Egyszerre kaptam három kitűnő jegyet. A sok csínytevés meg csavargás miatt rengeteget hiányoztam: 160 igazolatlan órá. Mikor kisütött a nap és ráadásul tudtam, hogy számtanóra lesz, aznap nem is mentem be az iskolába, volt olyan is, hogy már majdnem az ajtókilincsen volt a kezem de micsoda egy boldogító érzés volt, mikor elhúztam, és mint a csigabiga körbe körbe, le a lépcsőn, lefelé, iszkiri, kifelé az iskolá-

ból. Irány a Tisza part! Hát aztán elkergettem a madarakat, az idővel együtt. Madártojást ittam, nagyon jól éreztem magam, valahogy így jött össze a 160 óra. Egy nap anyámat beidézte a polgáriba Igert Antal és azt mondta neki, hogy „A maga fia kötélén fogja végezni!” – mire szegény édesanyám, a kötényébe törülte a szemét, és azt felelte: „Az ő fia egy kiváló ember fog lönni, majd mög fogja látni”. Erre anyámat kinevette, de anyám azt válaszolta, hogy ő szült engem és ő ezt tudja. A vége mégiscsak az lett, hogy el kellett onnan is jönnöm. Az ezt követő nyáron már asztalos kifutó fiú voltam a Rákóczi téren. Akkor voltam 12 éves. Ott is mindig valahogy elvacakoltam az időt. Szóval nem siettem, nem szedtem a lábamat, a mester igen gyakran hátba vágott, és aztán innen is valahogy kikoptam. Aztán apám úgy határozott, hogy mivel csenevész vagyok, a legúribb mesterséget választja nekem, így lettem címfestő tanuló. Szabó Domonkos címfestőhöz kerültem Szegedre, a Püspök utca 7-be. Ott volt a műhelyük az udvarban. Szabó Domonkos úrnak három fia volt, Laci, Jóska, meg az Imre. Az igazság az, hogy ott inkább festéket törtem minthogy dolgoztam volna, nem nagyon tanultam én ezt a mesterséget, de hozzá kell tennem, nem is volt nagy érzékem hozzá. A Csongrádi sugárútra a belvárosból hoztam az ebédhordóban az ebédet, mire megérkeztem a mester már dolgozott. És a gyerekeinek, akik 22–23–25 éves legényemberek voltak, én szerelmi levelezőjük is voltam, cipeltem a leveleket a fodrásüzletbe, meg a különböző helyekre, mikor melyiknek hol volt a szerelme, vagy a nője. Egy alkalommal elküldtek a festékes üzletbe. Kosztolt Mátyás lakatos inas, nagyon jó barátom, ott ült kint a ház előtt. Azt mondta: – Dezsőkém, egy olyan rongylabdát készítettem, idenézz, olyan kerek mint az igazi gumi. – Ó, mutasd! Állj be a kapuba. Hátul álltam ő meg kapura rugdosott nekem. Elfe-

lejtettem azt, hogy tulajdonképpen hova küldtek, hirtelen azt éreztem, hogy hátulról valaki nagyon meglök, és hasra estem. Fenékbe rúgtak és utána ráadásul ökölrel nekem estek és össze-vissza rugdostak. De ez inkább ilyen látványos rugdosás volt ennek ellenére én ezt nagyon szívemre vettem, és a Szabó Palkó barátomnak este el is mondtam, hogy én elmegyek világgá. Titokban apámnak a kosztos táskáját elkészítettem és elemózsiát tettem bele, megindultam a pesti országúton a főváros felé. Ekkor voltam a tizenharmadik évemben. Eljutottam Kistelekig, ami Szegedtől olyan 29–30 kilométer. Kérdeztem ott egy faluban, hogy hol van az a mázoló-mester, akinek a cégtáblái kinn vannak. Azt mondták, hát elment Pusztaszerre a patikába, ott fest. Nagyon hideg volt, megvártam. Azt mondtam neki, hogy én egy címfestő inas vagyok, aki szabadságon van. Fogadjon föl engem két hétre. Gondoltam két hétig elleszek valahogy, később majd meglátjuk mi lesz, lehet, hogy továbbálllok. A mester mondta, hogy ő Erdélyből való, és mondjuk azt a feleségének, hogy én vagyok az erdélyi fia. – Jól van kisfiam? – Jól van – mondom. Fölültetett a biciklire, és hazakarikázott az állomástól. Nagyon jószágos, magas, sovány asszony volt a felesége. Szkatler úr, ahogy kinyitotta a konyhaajtót, azt mondta: Szervusz anyus, itt van a fiam Erdélyből. És rám mutatott. Az asszony sírt, fölkapott, megcsókolt, nagyon megörült nekem. Ott aztán nagyon jó palacsintát kaptam és finom krumplilevest. Elnyomott az álom, mert harminc kilométer sok volt az apró lábaimban. Ez volt szombaton. Másnap reggel vasárnap, azt mondja a Kasztler úr, hogy most megyünk Pusztaszerre mázolni. Nagyon boldog voltam. Valahogy úgy éreztem, hogy akkor önállósultam. Elöl ültem a kérekpáron. Hideg volt, december vége felé. Aztán odaérkeztünk Pusztaszerre, a patikába és segítettem mázolni. Hétfőn visszaérkeztünk. Borzasztó

honvágyam volt. Azt hazudtam Kasztler úrnak, hogy találkoztam egy barátommal, aki azt hallotta, hogy édesanyám nagyon bánkódik utánam, úgyhogy hazamegyek. – Jól van fiam – mondta Kasztler úr. Megetettek és elindultam délben. Estefelé már Szeged határában voltam, ott játszadoztak a gyerekek a töltésoldalban. Kérdezték, hogy hol voltál? Mondom odavoltam világgá. Nagyon büszke voltam magamra. Hazamentem és óvatosan kinyitottam az ajtót, hát láttam szegény édesanyám (mindig fájt a veséje) a sparheltnél ült. És apám meg ott állt az ajtónál, borzasztóan szomorkodott. Bementem. Azt mondta apám: – Hát jól van, hogy elmentél, de miért nem mondtad meg, hogy ezek bántanak? Hiába mondtam volna meg, maga möghagyta, hogy bánjanak úgy velem, mintha a gyerekük volnék, a gyereknek ütlek köll, hát akkor ütlek köll. Hát mondom, miért mondjam én ezt magának? Na jól van, fölbontjuk a szerződést. És így kerültem utána Elek Jóskához. Elek Jóska egy rendkívül furcsa, különös ember volt. Elegánsan föl volt öltözve mindig. Kávéházban ült és ott szerezte a kuncaftokat. Mindig volt segédje, egy idős inas, az Arad Jenő, és Lados Ferkó, a szobrász. A Kapuczi úr, a segéd odajárt festeni, aki már képet is festett, és néha művésznek tituláltatta magát. A Kapuczi néha olyan furcsa, hepciáskodó volt, meg egy kicsikét raccsolt is. Egyszer a bölgőlakkot úgy belenyomta a fülembe, hogy anyám alig tudta kipiszkálni. Apám meghívta hozzánk a segédurat, hogy kedves legyen hozzám. De a Kapuczi úr aztán azt mondta, nekem, hogy: Azt hiszed, hogy azért mert megettem nálatok a lekváros gombócot, most már csak úgy lehet továbbra is festéket törni? Seggbe rúglak fiam, hogy kivirulsz mint az őszirózsza. Hát ott dolgoztattam... Nagyon érdekes volt az az udvar, volt ott volt egy kicsi ház, egy kupleráj volt benne. Aztán ott volt a hentes, a hentessel szemben a

pék, akkor a vaskereskedő, a festékes bolt, a szabó, ezeknek inasaikkal voltam együtt, de legjobban a Lados Ferkóval értettük meg egymást. A Lados hallgatott is rám, jóban, rosszban egyaránt. Azt mondtam a Ladosnak, hogy ilyen szép napsütésben nem érdemes itt bent penészedni, gyere, menjünk Újszegedre, gyönyörű májusi idő van szedünk majd ezt-azt. Hát szedtünk ezt-azt, és mire megjöttünk, Elek úr már ott várt egy bottal. Engem körbezargatott az udvarban, alaposan elvert. Azt mondta, hogy föl fogja bontani a szerződést. Mert ilyen nagy disznó vagyok. Később ez valahogy elsimult. Az udvarban félméterszer egyméteres táblaüvegek álltak. Azt mondta Szalai, a szabómester: – Na Dezsőkém, ha abba a tábla üvegbe belecsapsz kalapáccsal, öt pengőt kapsz. Mondom neki: – Adja oda az öt pengőt a barátjának a markába! Kivette az öt pengőt, beletette a markába. Fölcsillant a szememben meg az agyamban, hogy Istenem (akkor láttam a Tarzan-filmeket), én is olyan tört fogok venni, mint amit láttunk a Tarzan-filmben. És kérdezem: ott van az öt pengő? Ott. Durr, kalapáccsal belevágtam az üveg kellős közepébe. Összetört az egész. Erre aztán végképp megharagudott ránk Elek Jóska, főleg rám. De megkaptam az öt pengőt, Tarzan nem lettem, habár ordítoztunk ott a makkos erdőben, ahol laktunk, a szerződést viszont fölbontották. Ezek után Bakacsi Péter címfestőhöz kerültem az Ősz utcába. Szegeden az Ősz utca rendkívül híres volt. Az Ősz utcának a páratlan oldala, az volt a kupleráj-negyed. A lányok ott álltak a sarkon, én meg létrákat cipeltem össze-vissza, meg bevásárolni jártam. Karácsony napján még délután is hordtam a szívet Bakacsi bácsiéknak. Ott inkább ilyen házi mindenés voltam, a mesterséget nem nagyon gyakoroltatták velem. De az igazság az, hogy nem volt nagy készségem nekem ehhez a címfestéshez. Bakacsi volt a mester, gyerekük nem

volt, Szabó Pali volt a fiatal segéd. Bakacsi bácsi nagyon búbájós, kedves, kicsi, alacsony, alig 160 centiméteres kövér pirospozsgás ember volt. Szerettem a történeteit, mert mindig hősként mutatta be önmagát. Azt is elmesélte, hogy az olasz fronton mi történt Piavénál: „Ott voltunk a Piavénál, a túloldalon volt az ellenség. Azt mondta a századparancsnok, egy hőstettet kell végrehajtani. Föl kell robbantani a hidat. Ki vállalkozik? Csönd. Még egyszer kérdezi a századparancsnok. Ki vállalkozik rá? Csönd. Még egyszer kérdezi, ki vállalkozik rá? Hát nincs egy magyar ember? Egyszer csak kiugrottam. Azt mondja a százados, hát már megint a kis Bakacsi? Elmentem, fölrobbantottam a hidat. Hát az igazság az, hogy én nem szerettem a mundért, így aztán hazagyöttem, soha nem fogom elfelejteni.”

Az egyik héten kérdeztem: Jövő héten mehetek szabadságra? – Hogyne, most már biztos –, felelte. Mikor elérkezett az ideje a szabadságnak, akkor mondtam, hogy: Akkor én hétfőn nem gyűvök be. – Hát ilyet nem lehet csinálni fiam, be kell gyűnni. Ezt a sürgős munkát el köll végezni. Fogtam magamat, másnap reggel fölültem a kerékpárra és elindultam Kassára. Estére Debrecenben voltam, ott a rendőr igazoltatott, bevitt a rendőrségre, ott aludtam a rendőrségen, és aztán valahogy igazoltak telefonon, hogy szülői engedéllyel mentem el. Akkor voltam 14 éves, aztán másnap kiengedtek, és harmadnap reggel már ott voltam Kassán Szabó Palkóéknál. Kassára azért indultam el, mert akartam látni az országot. Szabó Palkóval aztán másnap reggel elindultunk vissza. Megnéztem egy-két szép épületet, meg ezt a kassai dómot nagyon szép tiszta tetejével, és olyan szép fekvésű város volt, jó benyomást tett rám, olyan jó érzéseket keltett bennem, aztán elindultunk Palkóval korán reggel. Bizony lebicikliztünk Budapestig Kassáról. Még Pestet is elhagytuk, és akkor lát-

tam először a fővárost. Még nem láttam hegyet sem azelőtt. De aztán annyira ki voltam fáradva, hogy összeakasztottam az én első kerekemet Szabó Palkó hátsó kerekével, és egy jó nagyot estem. Hazaértünk, a Bakacsi bácsi, a címfestő mester alig vett vissza. Aztán eljöttem onnan is, és egy nagy fabőrönddel elindultam Budapestre. Volt egy Pósa László nevezetű cserkész (cserkész is voltam öt napig). Ez a Pósa Laci ott a cserkészszékházban azt mondta, hogy ő a Hangya Bútorüzemben műszaki rajzoló Budapesten a Mihálikovics utcában és engem oda föl tud vétetni napszámosnak. Föl is vettem, odajártam dolgozni, 18 pengőt kerestem hetenként, ez 42–43-ban volt, és az ő javaslatára fölkerestem a katolikus legényegyletet, a Rottenbiller utca 22. szám alatt. Bementem a katolikus legényegyletbe, és ott laktam. Ott annyi volt a poloska, hogy az borzasztó, és szinte fűtetlenek voltak a szobák. Innen is kiállt a szekereim rúdja, mert gyűlésre nem jártam, nem szerettem a gyűlést, és templomba se. Soha nem jártam templomba, az igazság az, hogy ez a vallásos ügy nekem olyan volt már gyerekkoromban is, hogy hát igen, kell járni templomba, de nem nagyon jártam. De gondolom kell lenni valaminek, és a Miatyánk ki vagy a mennyekbent elhadartam, mert hátha megvéd ez valamitől. 17 éves voltam, a Hangya Bútorüzembe jártak különböző tanfolyamokra munkások. Hát azt mondja nekem az egyik munkás, hogy jó kezem van, jól rajzolok, miért nem fölvételizek az Iparművészeti Iskolára, ilyen esti tanfolyamra. Elmentem, felvételiztem, orgonaleveleket kellett tussal megrajzolni, és sikerült, fölvettek, de aztán végül eltanácsoltak azért, mert nem fizettem a tandíjat. Hogy tudtam volna fizetni, mikor olyan nagy, hideg tél volt, és nem volt egy normális nagykabátom sem, és ráadásul mindig éhes voltam. A katolikus legényegyletben tudtam meg, hogy vannak olyan nagyszerű költők, mint Ady

Endre. A szobatársaim sok könyvet adtak a kezembe, ekkor kezdődött az irodalom iránti érdeklődésem. A katolikus legényegylet szinte meghatározta az érdeklődési körömet. A szórakozásom az volt, hogy vasárnap délben elmentem a Kerepesi temetőbe, megcsodáltam a szobrokat, mert olyan élethűek voltak, megnéztem Ady Endrét. Különös volt az az ülő Ady, ott a Kerepesi temetőben.

Aztán jött a háború, hazakerültem Szegedre. Végül elég szerencsétlenül alakult a sorsom, mert behívtak katonának. A Dunántúlra kerültem, Szekesfehérvárhoz közel. Ott ismerkedtem meg Árgyélus Jóska kalapácsvető cimborámmal. Parancsot kaptunk Jóskával, hogy a hat lovat, ami ott az egyik udvaron legel, össze kell fognunk, kettőt koci elé kell tennünk, és a többi négygyel együtt vigyük vissza a gazdáiknak. Ennyire becsületes volt a századparancsnok. A nyílt parancsnak a felső részében volt a rövid kis szöveg, messze alul meg a pecsét és az aláírás. Mi kaptuk azt a megbízást, hogy vezessük el a két jóembert a hat lóval. Ezt a feladatot rendesen végre kellett hajtánunk. Így is lett.

Visszaérkeztünk Árgyélus cimborámmal Seregélyesre és azon morfondíroztunk, hogy nem kéne kimenni Németországba, mivel azt hallottuk, hogy a fiatalembereket mind kiviszik katonának Németországba. Annál is inkább, mert hát a mi hazánk az itt van, nem valamilyen politikai meggyőződés vagy efféle vezérelt bennünket, hanem tényleg a hovatarozásunk, a hazánkhoz való tartozás, és ezért jutottunk arra az elhatározásra, hogy ne menjünk Németországba. A helyzet az, hogy a körülményeink sem voltak valami kiválóak, mert nemigen kaptunk jó táplálékot Seregélyesen, és nyitott csűrökben aludtunk, úgyhogy elégünk volt nekünk már az egészből. És láttuk ezeket a németeket ottan, masíroztak gépiesen, elszakadva a vi-

lágától egy kicsi faluban, olyan kínosan egyszerre léptek, hogy attól már idegbajt kaptunk. Eszembe jutott a papír amin a parancs volt, mondom is Árgyélusnak: – Te Jóska, itt a szabadulásunknak a papírja. – Hogyhogy? – kérdezte. Mondom neki: Nézd, itt van az a papír, az a nyílt parancs, amivel visszük a hat lovat vissza, igaz? – Igaz. – Na most. A szöveg az nagyon fönt van, az aláírás meg nagyon lent. Én ezt a felső szöveget levágom, és mi ráírjuk azt, hogy mi ketten keressük az elveszett szerelvényünket. Hű erre mit mondott: – Ez az igazi, innen egyszer s mindenkorra megszökünk.

Ez volt este, éjjel megírtam az új nyílt parancsot, zsebre tettük és megindultunk toronyiránt a szántóföldeken keresztül. Végül öt órai keserves gyaloglás után nagyon megéheztünk. Mondom Árgyélusnak: Te, egy olyan gyönyörű választási malac van a kukoricás szélén, hogy ha azt megfogjuk, tán még marad útravalónak is. Hát kivontam a bajonétot és megindultunk a disznó felé, először lopakodva, elkezdtük a malacot kergetni szántóföldeken keresztül. A malac cikk-cakkban szaladgált, amikor már majdnem rávetettem magamat, elfutott előlem. Sárosan, csapzottan fölhagytunk a malackergetéssel, míg végül messziről föltűnt egy szerencsétlen liba. Valahonnan kiszakadt a csapatból. Azt végre tényleg megfogtuk, fölbontottuk, megpucoltuk és tűzön szépen megpirítottuk. Félig ugyan nyers volt, de jól „bevételeztünk” belőle, aztán irány tovább. Közel volt a Duna és ott lövöldöztek a Dunántúlról a Duna-Tisza közé rövid, tarack ágyúkkal.

Kérdezték tőlünk, hogy mi járatban vagyunk, mondtuk a hazugságunkat: elvesztettük a szerelvényt. Kérdeztük tőlük, hogy hát hova lőnek? Hát nagyon vaktában ment a dolog, mert azt mondták: Állítólag arra vannak az oroszok. Hát kilőjük onnét őket és kész. Durrant egy nagyot az ágyú, a lövés pillanatában a golyó sustorgott, aztán be-

csapódás. Az egyiknek a kezében ilyen szép nagy katonai távcső volt. Mondtam neki, hogy adja oda nekem, hadd nézek bele. Hát odaadta, átnézek a túloldalra, csíkos szántóföldek szélén slattyogott egy orosz katona, letolta a nadrágot, és fenékkal felénk elvégezte a dolgát.

Egy benzines tartályos kocsi tetejére kapaszkodva megérkeztünk Budapestre. Azt mondtuk egymásnak a Margit híd budai hídfőjénél, hogy a Bem mozinál találkozunk másnap tizenegykor. Árgyélus elment a rokonaihoz, én pedig elmentem Varsányi Ferenc könyvkötő barátomhoz Óbudára. Másnap 11-kor odamentem, hát mit látok. Árgyélus két csendőr közt. Az inamba szállt a bátorság, géppisztoly volt a kezükben, felém volt fordítva. Azt mondták, hogy az igazolványunkat adjam oda, én odaadtam a nyílt parancsot. Megnézték, és azt kérdezte az egyik csendőr, hogy van-e fegyver nálunk. Mondtam, hogy nincsen. Árgyélus rám nézett, és azt mondta, hogy van. Kérdezi a csendőr hogy, mi? Két gránát, tojásgránát feleltem. Azonnal maguk elé tuszkoltak bennünket, a géppisztolyt felénk fordították, és úgy kellett fölmasírozunk a Gülbaba türbe felé, ott volt az SS parancsnokság. Bevezettek egy szobába bennünket, és egy homályos, 40 cm-szer 40 cm-es üvegre rátették a nyílt parancsunkat. Alulról megvilágították és vizsgálták. Gondoltam, német, nézheted, úgy se jössz rá, hogy mi a helyzet. Nem is jött rá, de azért a két csendőr elkísért bennünket a IX. kerületbe, az Üllői út és a Nagykörút sarkára a nagy laktanyába. Ott egy alezredes ránk ripakodott és adott egy nyílt parancsot, hogy azonnal induljunk vissza Seregélyesre. Nagyon boldogok voltunk. Megérkeztünk. A nyílt parancsot nem mutattuk meg senkinek, nem is hiányoltak minket, csak a bajtársaink érdeklődtek, hogy hol voltunk. Ott poroszkáltunk öt napig, és továbbra is csak a fejünkben forgott a szökés gondolata. Végül is úgy határoztam, hogy

én elmegyek Balatonvilágosra egy görögkeleti pap családdhoz, akiket Szegedről ismertem és majd ott mindenféle munkát elvállalok, Árgyélus meg felmegy a szüleihez Pestre.

Így is lett, de már Siófoknál félelmetes gyorsasággal közeledett a szovjet hadsereg, és angol repülőgépeket is láttam egyik nap leszállni, a német állásokat lőtték. Nagyon nagy volt a csetepaté, üvöltözés, ágyúzás. Egyszer csak Balatonvilágoson korán reggel furcsa hangokat hallok, kilépek, és azt mondja egy katona, hogy sztoj! A géppisztolyát rám fogta, intett, hogy tegyem föl a kezem. Megnézett, azt mondja, menjek tovább. Jött velem. Egy olyan 55 év körüli ukrán, mint később kisült, be volt rúgva, azt mondta, hogy hadd lőjön már le engem. Ez irtózatosan megdöbbenett, mert apám majdnem így halt meg az első világháborúban, de ő is megmenekült, mert az egyik orosz leütötte a fegyverét az apámra löni készülő katonának. Ugyanez játszódott le velem, azzal a különbséggel, hogy ráordítottak az ukránra, és aztán tolták el a fegyvert. Így életben maradtam, később már egy csoport volt ott, akiket igazoltattak a szovjet katonák, és engem is a többiekkel együtt elvittek Cecére, ahol istállóban töltöttünk egy éjszakát, másnap mindjárt kora reggel vittek le Bajára. Hat hatalmas barakkban helyezték el az igen nagy tömegben összegyűjtött civil és katonát, kiégett, lesóványodott, emberek tömegét.

A hőmérséklet mínusz 16–17 fok volt és nekem csak egy ilyen frottírköpenyszerű kabátom volt, meg egy rossz diáksapka a fejemen. Rettenetesen fáztam, éhes voltam, ledőltem, hogy pihenek egyet, lesz ami lesz, mert annyira el voltam csigázva, végül is egy Varga Tóni nevezetű pincér rázott föl, hogy keljek föl, mert különben ott maradok. Nagy nehezen kibírtuk másnap reggelig, a hatbarakkos lágerrel szemben volt a laktanya. Oda vittek be minket, az már valamivel jobb volt. Mi egy kis

szobába beszorultunk 12-en, beleheltük, meg aztán szereztünk tüzelőt. Sajnos odajárt mindenki nyíltan elvégezni a dolgát, és közben aztán a vérhas is kitört. Január 13-án összeterelték az embereket hogy majd a katyusáknak a lövegeit fogjuk hordani.

Forgattam a fejemben a szökést, a Varga Tónival egy szobába kerültünk, ő mondta hogy a kerítésen keresztül kellene megszökni, de hármas drótkerítés volt és könnyen lelőhették a toronyból az embert. Mondtam neki, itt az alkalom, én megpróbálok mindent. Kimentünk hordani a katyusákat, akkor ugye Sztálin-orgonának nevezték, és ezek az elcsigázott emberek nem bírták azt a hatalmas löveget. Két ember az egyik végét, egy harmadik a másik végét fogta. Tehát hárman vittük valahogy. De állandóan azon járt az eszem, hogy hogyan tudnék megszökni.

Volt ott egy mellékvágány, ahol civil házak voltak. A civil házakból néha egy-egy ruszki katona jött ki. Abban a pillanatban jutott az eszembe, hogy ha az az ajtó nyitva van, akkor én meg fogok menekülni. Vártam az őrt, hogy mikor fordul el. Félrenézett, és én villanásszerűen beugrottam a kapun és magam után betettem az ajtót. Szerencsémre nem voltak ott a szovjet katonák. Ezután átmásztam az első kerítésen, és ott lapultam egy ideig. Baja külvárosának a széléről bejutottam Bajára, elrejtőztem egy udvarban, ahol volt egy fászín és egy nyitott WC. Bementem a faskamrába, a fa frissen volt vágva, nagyon gyanús volt nekem ez, sejtettem, hogy ott laknak. Magamhoz vettem egy baltát, egy teknőt meg magamra húztam, rettentően hideg volt, fáztam, fölálltam, egyszer csak egy fej megjelent a WC felől, és azt kérdezte, „Magyar?” Mondom igen. Behívtam. Bejött, egy siófoki születésű, negyven év körüli kertész volt, összeöleleztünk, annyira megörültünk egymásnak. Mondtam neki, hogy innen el kell mennünk, mert nagy a veszély. Kinéztem az ablakon, szovjet

katonákat láttam. Ha bejön valamelyik fát vágni, hát nyilvánvaló, hogy nem tudja mire vélni a dolgot, még ijedtében is lelő bennünket. Mondtam a kertésznek, hogy menjünk fel a padlásra. Mire ő azt mondja, hogy nem megy innen sehova. Ráijesztettem és előttem szépen fölment, állva beszélgettünk egész éjjel, halálra idegesítettük egymást. Reggel felé egyszer csak egy villanás: azt látjuk, hogy egy gránát érhetette a háztetőt és a szobának a mennyezeti részét, és ezen a részen benéztünk, nyolc szovjet katona aludt ott szalmazsákokon. Szépen lassan lelopakodtunk a padlásról és egy ásót és egy lapátot magunkhoz vettünk, mintha robotba mennénk. Lebujtunk az ablak alá, kimentünk az utcára, és ott megállított bennünket egy katona – Sztoj! – Robot. – Robot, harasó, davaj –, felelte.

Aztán elmentünk egy bajai ismerőshöz, egy henteshez. Ki voltunk éhezve. A hentes félt, mert ott volt a parancsnokság hozzájuk közel. Nem baj, mondtuk, csak adjon valamit enni. Legalább fél kiló tepertőt megettem kenyér nélkül, roppant beteg lettem tőle, amúgy is meg voltam fertőzve, fájt a hasam, végül kiderült, hogy vérhast kaptam. Mondtam, hogy én nem sokáig maradok ott, mert én haza akarok menni Szegedre. Megkérdeztem merre van a szegedi út, elmagyarázták. Egy ásóval a vállamon megindultam Szeged felé. Aznap megtettem negyven kilométert, vagy tán ötvenet is. Néha velem szembe jöttek orosz csapatok, olyankor messze beszaladtam a szántóföldbe. Végül elaludtam egy istállóban, és másnap estefeled bekerültem Alsókőzponton a rendőrségre. Ott igazoltattak, mondtam, hogy diák vagyok és véletlenül vittek el katonának. Másnap a szegedi kis vicinális vasúttal bevittek a városházára. Rettenetes állapotban voltam, folyt belőlem a vér, bele a cipőmbe, félelmetes volt ahogy kinéztem, tetves és rühes voltam.

Dobozi bácsi a városházán igazolt. Jól ismert,

azonnal mondta, hogy engedjenek haza. Így hazakerültem. Megérkeztem, kopogtam, nyílt az ajtó, szegény édesanyám volt, kék kötényben, rítt rettentően, ő azt hallotta, hogy meghaltam. Mondtam neki, hogy nem megyek be a házba, mert sok minden bajom van. Mindjárt forraltak vizet, anyám mosdatott, közben pedig nagyon sírt, hogy le vagyok romolva, meg sápadt vagyok, hogy megy a hasam. Végül is, úgy-ahogy rendbe jöttem.

Kicsivel később találkoztam Hegedűs Ferenc cimborámmal, és elhatároztuk, hogy elmegyünk erdőt irtani és a télire való tüzelőt meg tudjuk keresni. Ez 1945 nyarán volt. Algyő után Vásárhelyel szemben, gyönyörű szép árterület volt, úgy hívták, hogy Szűnyogos. Kanadai nyárfaerdő volt, és ott gyűjtöttünk tűzifát.

A telet nagy nehezen átevickéltük. Volt egy kecskénk, az mentette meg az életünket. Meg kukoricalisztet szereztünk, ezt főzte édesanyám, ezt eszegettük. Anyám különben annak örült legjobban, hogy átvészeltük a szörnyű háborút.

Közben találkoztam Gladics Gyulával, ő próbálta belénk plántálni azt, hogy a Szovjetunió az az ország, ahol aztán hát az egyszerűbb embereket pártolják. Már korábban is ismertem, döbbenetes volt az a változás, amin átment, az kétségtelen, hallatlan nagy örömmámorban úszott. Börtönigazgató lett, de rettentően fennhéjázóvá vált, teljesen elvesztette a talajt a lába alól és a valóságérzéke a minimálisra csökkent. Akkortájt kezdtem bele igazán az olvasásba, Tolsztojt, Balzac-ot olvasgattam éjjel-nappal. Fáért cseréltem könyvet.

Az első művészeti tárgyú könyv, ami kezembe került Földes Lenkéről szólt, Kassák írta az előszavát. Azért a könyvért például három mázsa fát adtam. Nagyon mély benyomást tett rám, különös és furcsa volt.

Valahogy eltelt a tél. Mindenféle munkákat végeztem otthon, néha el-eljártam dolgoztatni, de

valahogyan tanácstalan voltam a magam sorsát illetően. Mintha ködbe burkolózott volna az egész életem, éreztem, hogy valami nem stimmel, valamit tenni kéne, vagy csinálni, valahogy el voltam fojtódva, nem láttam kiutat az egészből.

Nagy nehezen, vergődve eljutottam a 46-os évhez, és az aratás idejéhez. Jött egy ismerős az utca végéből, hogy menjünk el aratni Kopácsra. Van 30 hold búza, le kell vágni. Hát jól van, mondom, menjünk. Napi egy-másfél órát aludtam, ha tudtam. Mert korán reggel, már 4 órakor csapkodni kellett a búzát. Végül hat mázsa búzát kaptam, hazahozták, nagyon boldog voltam, volt elemózsiánk, két disznót levágtunk, búza is volt, tehát kenyér is volt. Az életünk biztosítva lett.

Az egész országban folyt a harc az élelem megszerzéséért. Egyik délelőtt apám azt mondta, hogy menjek el sárga földért, az üstházat ki kell tapasztani, mert nagyon rosszul néz ki, nem tud anyád mosni. Hoztam sárga földet. Amíg apám tapasztotta az üstházat, én az agyagból egy ilyen bádogdobozra rányomtam egy fejet. Pillanatok alatt fölgýrtam, megmintáztam a szomszédaszszony Náci néni fejét a híres, pletykás Náci nénit, aki különben nem volt egy rossz asszony, de akit egyszer a nyelvére vett, az bizony irulhatott, pirulhatott. Anyám ballagott hátra, azt mondja: „Jézus Mária, ez a Náci néni! Mindjárt szólok neki”. Szólt anyám, ő meg jött a botjával, sántikált. Azt mondta: „Hű az anyád úristállóját, te maszkát csinálsz belőlem!” – és rám akart suhintani. Akkor nyilván sértésnek vette ezt a Náci néni. És szinte természetesnek tűnt nekem, hogy másnap megint agyagoztam, aztán nem is tudtam erről lemondani.

Volt egy Kormos István nevezetű szobrász, akihez elmentem. Még inas koromból ismertem, néztem miféle szobrokat csinál, olyan ötven év körüli ember volt. Elhívtam ezt a Kormos Istvánt. Apám nagyon meglepődött és megkérdezte tőle, hogy:

„Mög lehet-e ebből élni ? Mert hát én itt ezt a gyerököt nem akarom megtérni, mert ilyen uras mestörséget itt nem lehet folytatni. Ez nem munka.” A Kormos István azt mondta, hogy hát meg lehet élni belőle, de ez egy hosszadalmas dolog, meg hát, mutattam valami készséget az agyagózáshoz, de nem nagyon dicsérgetett engem ez a Kormos István, habár nagyon jó szándékú volt. Talán azért se dicsért, hogy nehogy illúziókba ringassam magamat.

A húgomnak volt egy munkatársa, akinek az apját a németek elvitték és valószínűleg ki is végezték. Ennek a lánynak az anyja újságíró volt, rendkívül bűbajos, aranyos, jóságos asszony, én elkezdtem hozzájuk járogatni, ennek a leánynak udvaroltam, ők adtak nekem könyveket, hogy olvassak. Elhívtam őket, hogy nézzék meg az én szobraimat, meg is nézték, és azt mondta a leány anyja, hogy bizony érdemes ezzel foglalkozni, és a rádióban azt hallották, hogy van egy olyan iskola, ahol az egyszerű emberek gyerekeinek is lehet tanulni, életrajzot kell beküldeni.

Az emlékeim a tanulásról eléggé rosszak voltak, eleinte nem akartam kötélnek állni, de a kislány azt mondta, hogy ő megírja az életrajzomat és beküldi. Így is lett, öt nap múlva kaptam egy választ, miszerint a beküldött rajzaim nem természet után rajzolódtak, és természet után rajzoljak. Én földühödtem ezen, mert én nem küldtem be semmiféle rajzot, gondoltam, majd én megmutatom ezeknek, hogy én miket csinálok. Nagy hátizsákban bepakoltam az agyagfigurákat, fölutaztam Budapestre. Bementem a Derkovits Kollégiumba, ott egy magas, bajszos, bársonykabátos ember megnézte a munkáimat, ez volt Beck András, és azt mondta, hogy ő nem tud velem foglalkozni, mert én sajnos el vagyok rontva, és eleve rosszul vagyok elindítva. Mondtam neki hogy én nem tanultam senkitől, erre ő azt felelte, hogy az nem számít és nagyon saj-

nálja. Minden jót kívánt nekem. és finoman mondvakitett.

Kimentem, magam mögött húztam a hátizsákomat. Teljesen letörten, tönkrementen, zavaromban nem a kijárat felé mentem, hanem benyitottam egy másik terembe, sok fiú rajasztaloknál ült és rajzolt, jobbra nézek, egy pucér nőt látok. Jézus Máriám, gondoltam, ha én ezt elmondom a Pipic Pistának, nem hiszi el.

Odajött hozzám egy fiú és azt kérdezte: „Kómám most gyüttél?” Mondtam, most. Hát ülj le, aztán rajzolj. Kanyarított nekem rotációs papírból egy darabot és nekiálltam rajzolni. Ez volt reggel 8 órakor, két órán keresztül rajzoltam, de valahogy nem tudtam lerajzolni a modellt, mindig elesett a rajzom, nem tudtam a statikát, de abban a pillanatban, mikor szünet volt, és a modell mozgott, elkezdtem rajzolni. Akkor már jobban érdekelt a dolog, amikor megmozdult.

A vázlatfüzetemet telerajzoltam és délután két óra felé megállt mögöttem Beck András, Koffán Károly és Kállai Ernő, azt kérdezték, hogy hogyan kerültem ide? Mondom, hát bejöttem. Láttam a bársonykabátost, a Beck Andrást. Rettenetes, gondoltam, most mi lesz ebből. De a Beck András azt mondta, hogy látta a dolgaimat, és nagyon érdekesek, tulajdonképpen hazudott. Ezek a tanárok megállapodtak abban, hogy két hétig ott maradhatok, és utána fölvételit tehetek.

Ott ismertem meg Jékely Mártát, a leendő feleségemet. Kék kendőben, föl húzott szemöldökkel ült ott, a legkülönösebb nő volt, akit életemben láttam.

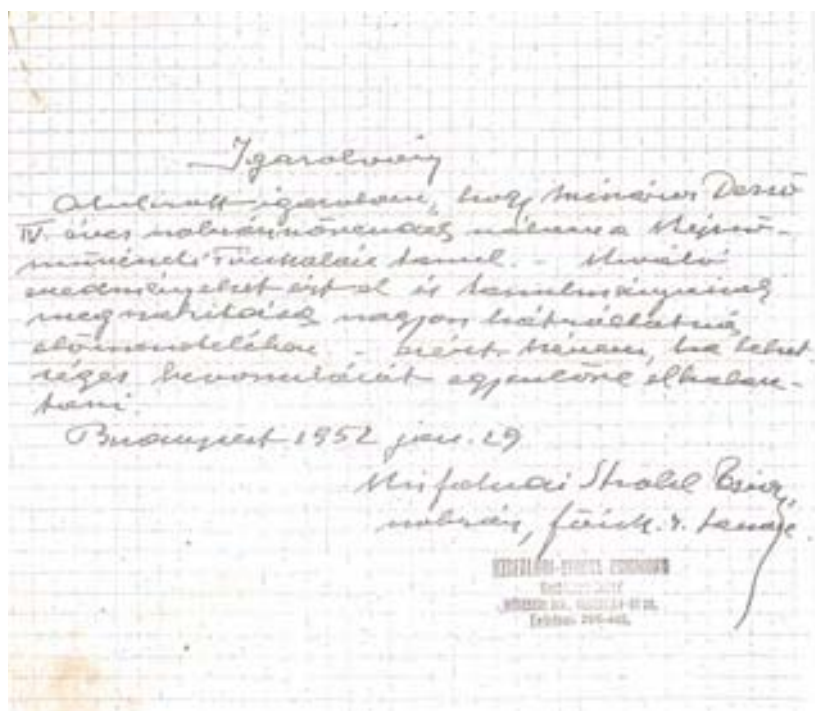
Fölvettek a kollégiumba. Nagyon boldog voltam, utána egy évet ott töltöttem, majd 1948-ban fölvettek a Képzőművészeti Főiskolára. Az első év vége felé megkaptam Szegeden a Móra Ferenc díjat, ami elég szép összeg volt. Úgy próbáltam intézni a sorsomat, hogy önállóan gondolkodjak, de az 50-52-es főiskolai reform idején ez igen nehéz

volt, mert a hideg gipszeknek a másolása, az előre gyártott tematikáknak a kivitelezése jelentette a művészetet. Olyan témák voltak, mint „A Rákosi tsz-ben a hazatérő katonát fogadja az édesanyja”. Ezt bizony, mi növendékek is éreztük. De én azt hittem, hogy ez a jó, mert rám azt mondták, hogy amit én csinálok az romantikus, meg egy kicsit idealista vagyok. Sok rajzomat tönkretettem, százával téptem, meg égettem el a őket, a szobraimat földhöz csaptam, mert én nem akartam, hogy az előző munkám befolyásoljon engem a kialakulásomban.

Medgyessy Ferenc volt az elsősorban, aki igen elismerőleg nyilatkozott az adottságaimról. Bízgatott és nagyon nagy lendítőkerék volt az életemben az ő bízgatása. Rajta kívül még megismertem Ferenczy Bénit, Koffán Károlyt, Kmetty Jánost. Elvégeztem a főiskolát, közben meg nősültem, feleségül vettem Jékely Márta kolléganőmet, aki aztán abbahagyta a főiskolai tanulmányait. Munkát nemigen kaptam, de Megyeri Barna és Váradi Sándor kollégáim valahogy munkához juttattak, diplomamunkákat kellett lemásolnom.

Aztán jött 1956, ami nagyon, de nagyon drámaian zajlott, állandóan az utcán voltam, mindent látni szerettem volna. Egyszer csak ott találtam magam a Sztálin szobornál, amit éppen drótkötelekkel döntött le a tömeg, sokáig őriztem egy darabot belőle. Különben a szobor nem volt olyan rossz, kifejezte a személyi kultusz szellemi lomhaságát.

Derkovits-ösztöndíjra pályáztam, albérletben laktunk és nagyon nehéz volt dolgozni, akkor már megvolt a nagyobbik gyerekünk, György. Én a fürdőszobában mintáztam, meg a konyhában, áldatlan körülmények között. Másodszori nekirugaszkodásra megnyertem a Derkovits-ösztöndíjat. Rá három évre Munkácsy-díjjal tüntettek ki. Hétezer forintot kaptam akkor, amiből még aznap vettem egy perzsaszőnyeget. Még ma is megvan, de már telis-tele van lyukkal. Ezután nagyon nagy öröm ért bennünket, mert a XIII. kerületben, a Máglya közí műteremházban két szoba összkomfortos lakást kap-



Kisfaludi Strobl Zsigmond igazolása, 1952

tunk. Megszületett a második gyermekünk, leánygyermek lett: Zsófi. Valahogy jobban levegőhöz jutottam, és úgy nézett ki, hogy a fejlődésem beindult. Görög tanulmányutam is alapvetően befolyásolta, helyesebben meggyorsította a fejlődésemet. Majd a Szovjetunió-beli utam, ahol nagy remekműveket láttam, úgyszintén mély benyomást tett rám, egyáltalán az emberek, az egyszerű emberek, másként láttam én az orosz embereket, mert a rossz propaganda valahogy elferdítette őket a szememben. Nem voltak olyanok, mint azok, akik itt harcoltak. Akkor háború volt és más-hogy láttam a dolgokat

1960–65–70 körül több köztéri szoborra kaptam megbízást, akkor nagyon komolyan foglalkoztam a térformálással és főleg azzal, hogy mitől lehet egy forma a térben természetes. Térbe egy tárgyat addig alakítsunk, míg az a saját szellemi körén belül természetesen szorítja ki a levegőt. Rómába kaptam ösztöndíjat, aminek rendkívüli módon örültem. Egy kutat kellett faragnom a Falconieri Palota udvarán. Ezt megcsináltam, és utána még megterveztem a kiállító-helyiség galéria részét.

Másodszor is sikerült kiutaznom Olaszországba. Amerigo Tot kollégám hívott meg. Nem akartam akkor ott dolgozni, csak nézelődni, mert nagyon vonzott Olaszország, vonzott a reneszánsz, főleg a kora reneszánsz, legjobban Michelangelo. Végül egy ilyen nemzetközi gárdának a kiállításán vettem részt, elvállaltam, de még nem volt hozzá anyagom és közönséges falvésővel faragtam a márványfigurákat. Ezt követően pedig megfaragtam harminc darab carrarai márványfigurát, amelyekkel sikerült megteremtenem életem első önálló kiállításának a lehetőségét. Utána szerepelttem műveimmel egy nemzetközi mezőnyben, ahol olyan nevekkel állítottam ki együtt, mint Giacomo Manzú és Marino Marini. Ezt az anyagot vitték többfelé Európába, Amerikába és Távol-Keletre. Mikor hazahé-érkeztem, bemutatkoztam Magyarországon az anyagommal a Kultúrkapcsolatok Intézetében. Majd egy-



Műterme a Máglya közben, 1968



Kiállítás a Dorottya utcában, 1970

mást követték a kiállításaim, szülővárosomban Szege-den, később Hódmezővásárhelyen, Dunaújvárosban és Visegrádon is, a Salamon-toronyban. Ebből az anyagból 10–15 darabot vett meg az állam. Részben múzeumokba, részben kiállítási intézményekhez került.

Róma után kezdődött életem igazán termékeny korszaka. Nagyon sokat dolgoztam. 1971-ben kiköltöztem feleségemmel az Áprily-völgybe, Visegrádtól pár kilométerre, ahol nyugodtan tudtam és tudom faragni a nagyméretű köveimet is. Itt eléggé elszigetelve élünk a külvilágtól, csak azok keresnek meg minket, akiknek valóban szükségük van ránk. A nagy figurák egy új korszakot jelentettek életemben, új helyeken állítottam ki a szobraimat. Először Esztergomban és azt követően Dömösön.

1986-ban sikerült létrehozni Szentendrén egy szoborparkot. Erre a célra a számomra legmegfelelőbb helyet kaptam, egyrészt egy hegyvonulaton fekszik ez a park, másrészt pedig ami számomra nagyon fontos az az, hogy a szobrok találkoznak az emberekkel és találkozni fognak a „21. század szekerével”, a szoborpark mellett fekvő autópálynak köszönhetően. Szentendre jó volt hozzám, sok jó barátom volt és van most is ott: Barcsay Jenő, Deim Pál és az Art'éria Galéria művészei...

1992-ben baleset ért, agyrázkódást kaptam, több bordám eltört, a lépem kivették. Kilenc napig feküdtem az intenzív osztályon, azt hittem soha többet nem kelek fel, de hála istennek fölépültem. Talán egy év se telt el és újra elkezdhettem dolgozni. Jelenleg öt unokám van, de bármelyik pillanatban megszülethet a hatodik. György fiam még 1978-ban disszidált Németországba, van egy fia Norvégiában, őket, sajnos, elég ritkán látom, de Zsófi lányom és családja gyakran látogat meg minket. Most már lassan 73-dik életévembe lépek, de ennek ellenére aktívan dolgozom, úgy érzem most kezdett el kialakulni harmadik szobrászati korszakom. Színes márványból faragok kisebb figurákat. Bármi történjen, szeretném ha a kalapács életem végéig a kezemben maradhatna.

(1995)



Kút a római Magyar Akadémián, 1969



Kiállítás a Dorottya utcában, 1970



Feleségével, 1974



Swierkiewicz Róberttel , 1975



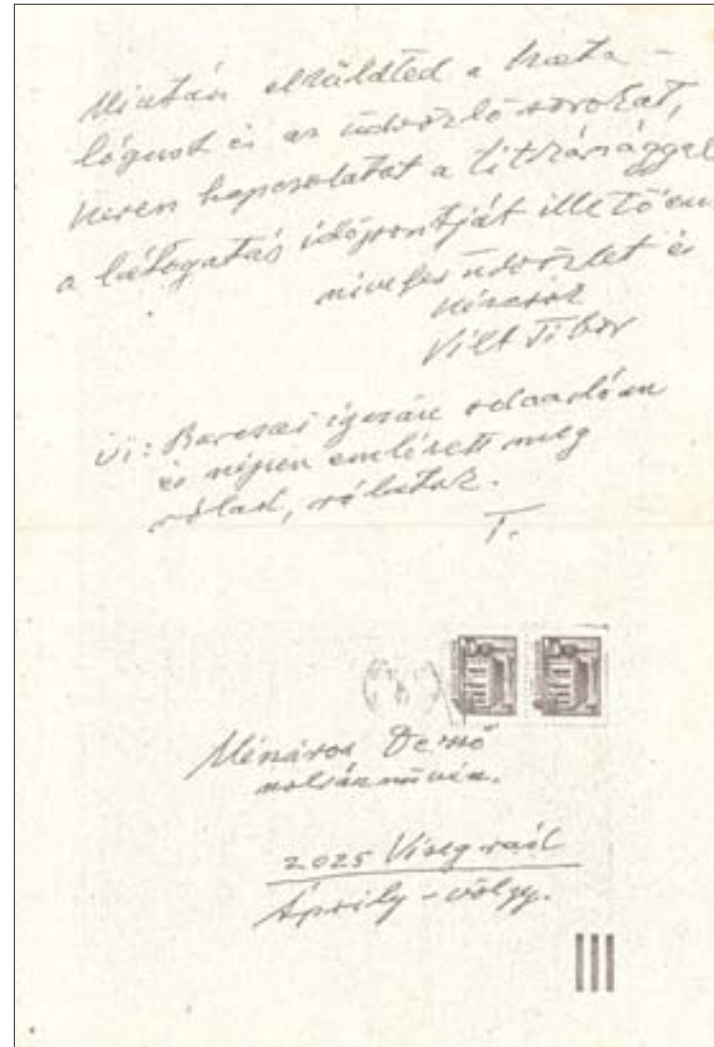
Visegrád, Áprily-völgy, 1976

Műterem, 1980 körül





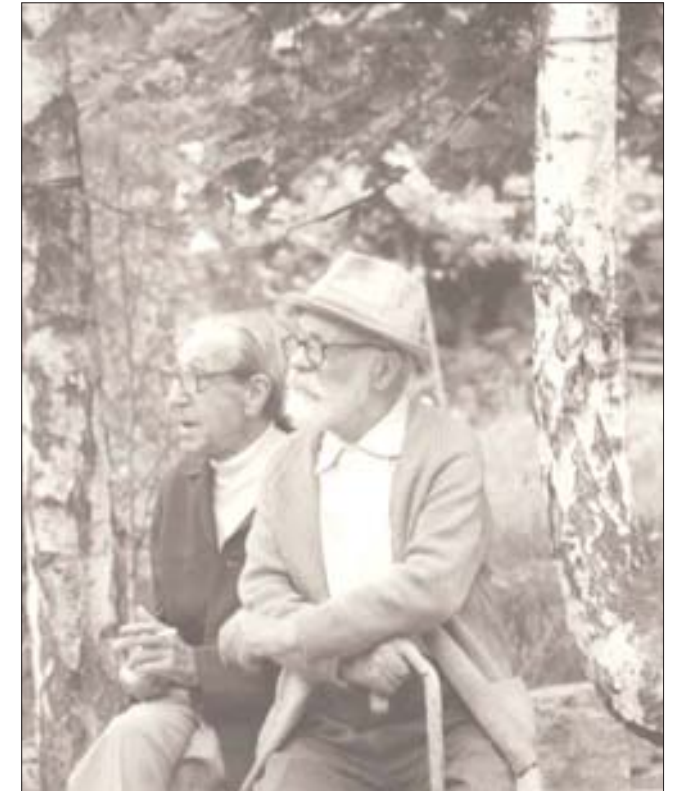
Barcsay Jenővel Visegrádon, 1978



Vilt Tibor levelezőlapja, 1978



Barcsay Jenő Vilt Tiborral Mészáros Dezső visegrádi kertjében, 1978





Gábor István megnyitja a Salamon-toronyban rendezett kiállítást, 1971



Jékely Zoltánnal a Salamon-toronyban, 1971



Art'éria Galéria, Szentendre. Csoportkép, 1994



Art'éria Galéria, Szentendre, 1986



Visegrád, Áprily-völgy, 1976



Szabadtéri szoborkiállítás Visegrádon, 1980



Visegrád, Áprily-völgy, 1980 körül

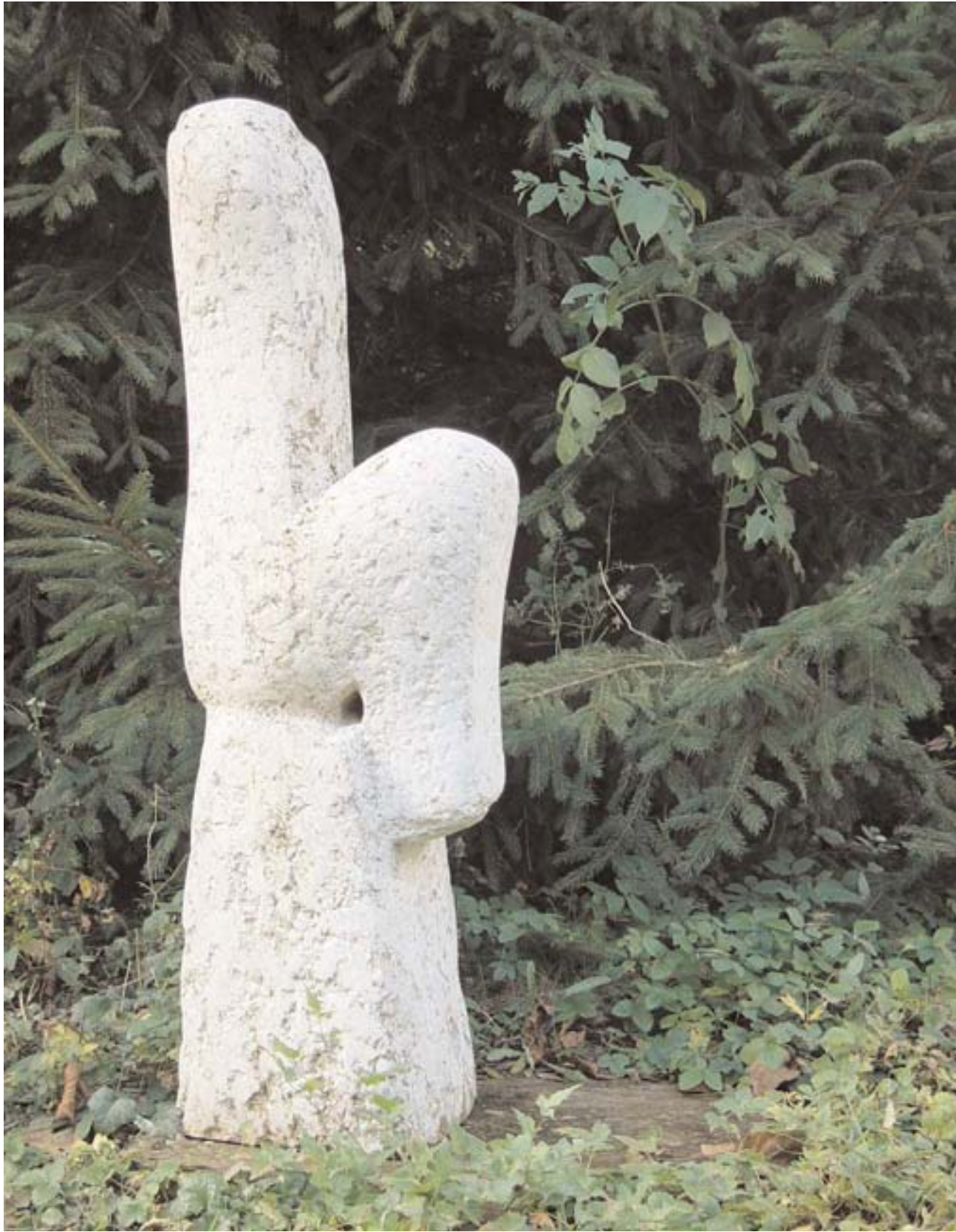


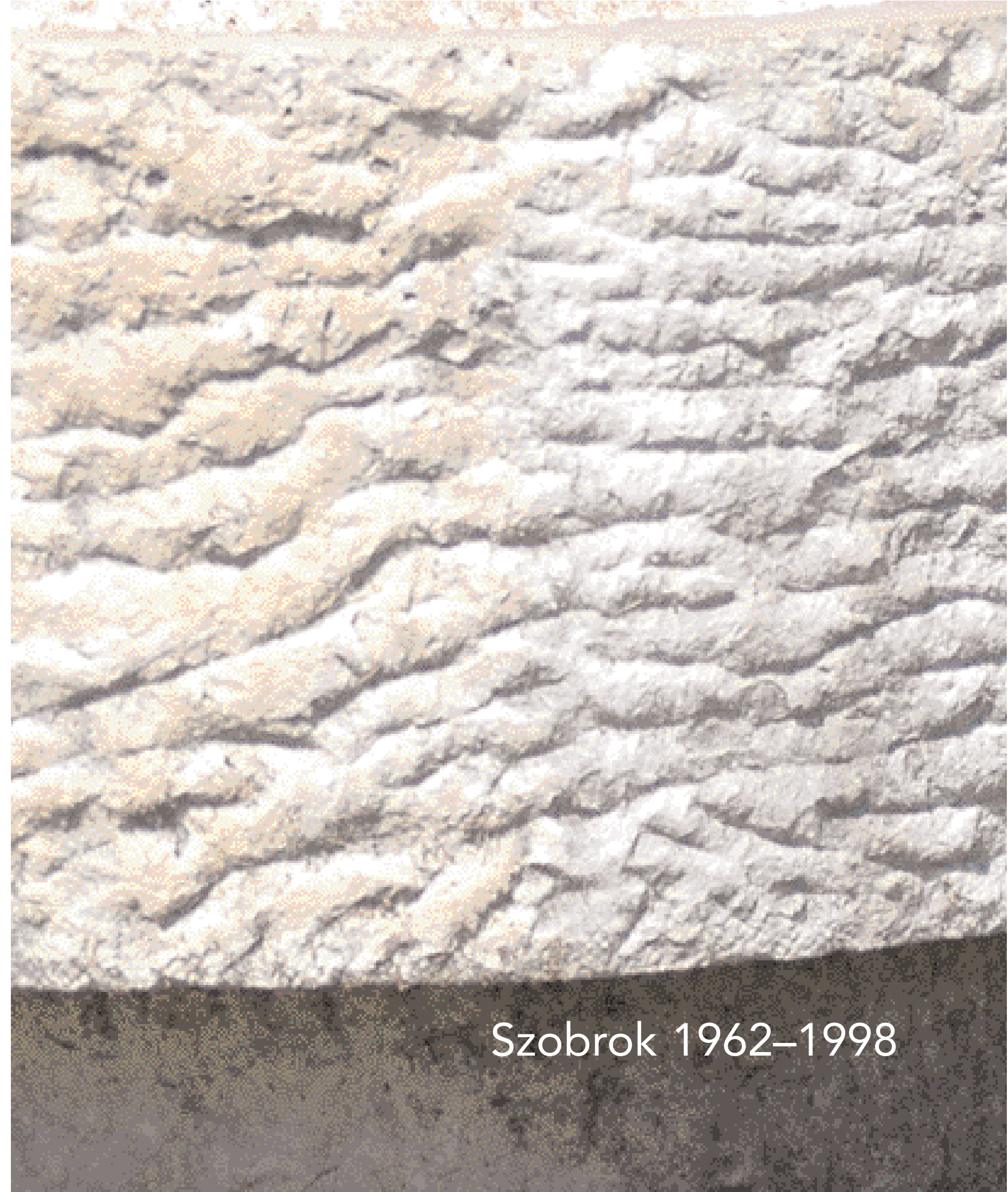
Mészáros Dezső visegrádi kertje 1971–2003











Szobrok 1962–1998



Grúz hercegnő, 1962, bronz



Törülködő, 1967, carrarai márvány, 38x15x23.5 cm, magántulajdon



Ülő figura IV., 1967, carrarai márvány, 35x18x9.5 cm, magántulajdon



Anya gyermekével I., 1968, carrarai márvány, 26x35x14 cm, magántulajdon



Fekvő figura, 1968, mésző, 19x39 x13 cm, magántulajdon



Portré III., 1968, faragás, carrarai márvány, 19x11x15 cm, magántulajdon



Portré II., 1968, mészkő, 23x12x9 cm, magántulajdon



Család, 1969, carrarai márvány, 33x40x8 cm, magántulajdon



Ülő nő, 1968, carrarai márvány, 31x12x15 cm, magántulajdon



Szerelmespár, 1969, carrarai márvány, 49x24x13.5 cm, magántulajdon



Koldus, 1969, carrarai márvány, 30x14x24 cm, magántulajdon



Vízbenéző, 1969, carrarai márvány, 25x39x13 cm, magántulajdon



Ülő figura II., 1969, márvány, 22x14x14.5 cm, magántulajdon



Fekvő figura I., 1970, mészkő, 12x46x17 cm, magántulajdon



Három figura II., 1971, carrarai márvány, 43x45x25 cm, Körmendi–Csák Gyűjtemény



Fekvő figura II., 1980, mész, 15x37x12 cm, magántulajdon



Kettős fej, 1972, márvány, 30x40x25 cm, Körmendi–Csák Gyűjtemény



Fekvő figura III., 1980, gipsz, 20x43x11 cm, magántulajdon



Kettős figura II., 1980, carrarai márvány, 65x45x30 cm, Körmendi-Csák Gyűjtemény



Madár, 1980, mészkő, 20x31x14 cm, magántulajdon



Kettős figura I., 1991, márvány, 51x29x21 cm, magántulajdon



Gyermek portré, 1968, vörös márvány, 27x18x20 cm, magántulajdon



Naposzó figura, 1974, vörös márvány, 19x10x35 cm, magántulajdon



Apa és fia, 1991, vörös márvány, 65x28x13 cm, Kőrmendi-Csák Gyűjtemény



Anyja gyermekével, 1984, márvány, 52x23x14 cm, Kőrmendi-Csák Gyűjtemény



Magány, 1992, vörös márvány, 67x17x14 cm, magántulajdon



Anyá gyermekével II., vörös márvány, 20x34x14 cm, magántulajdon



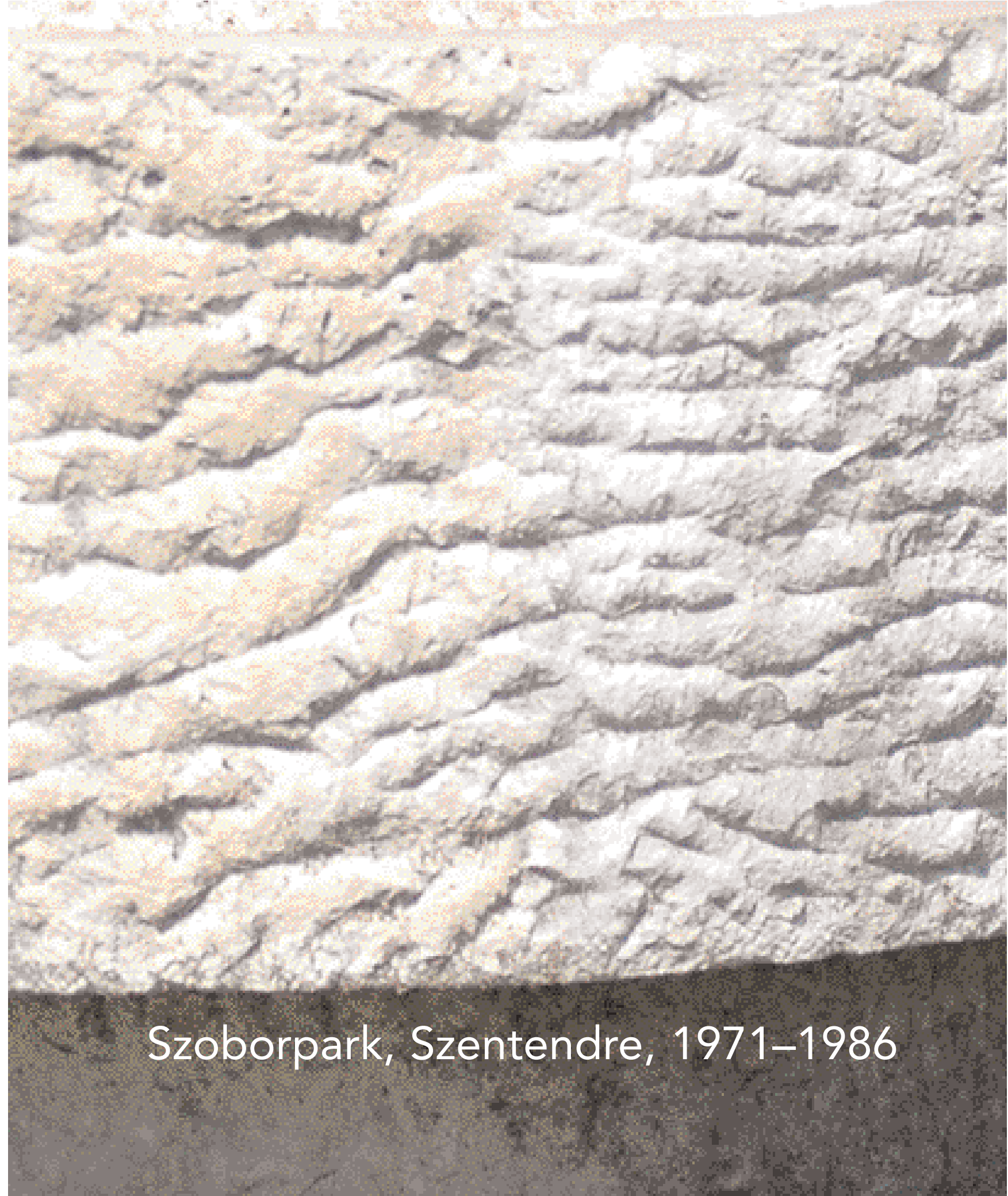
Ülő figura III., 1993, vörös márvány, 50x50x20 cm, Kőrmendi-Csák Gyűjtemény



Három figura, 1995, vörös márvány, 45x53x21 cm, Kőrmendi-Csák Gyűjtemény



Portré I., 1998, sárga kő, 32x14x32 cm, Körmendi-Csák Gyűjtemény



Szoborpark, Szentendre, 1971–1986



















Életrajz / Biography

DEZSŐ MÉSZÁROS

sculptor

Art history books and articles published at the turn of the millennium do not even mention the name of sculptor Dezső Mészáros. His oeuvre that embraces the five decades of the second half of the 20th century has been ‘generously’ ignored by theoreticians writing chronicles of most recent Hungarian art. That is a particularly painful deficiency as Dezső Mészáros left behind an oeuvre of epochal significance, and bequeathed creations of rare beauty, and the values inherent in his sculpture are almost like hovering in a vacuum isolated, deprived of their artistic/aesthetic context. Fortunately his mature works, created in a heroic struggle with material, amidst circumstances heavy with inhibitions, have been present since the 1960s on public areas, and concentrate with august serenity and incandescent pathos, and send their unique message, their artistic mentality that refuse momentary interpretation, and rise above the pettiness of their era.

Dezső Mészáros was born in 1923 as the son of a poor craftsman in the suburbs of Szeged. He learnt the sign-painter trade. At the age of sixteen he went to live in the capital, and painted signs for chandlerys, and in the evenings he attended the drawing courses of the Applied Arts College. Returning to Szeged, he spent some time farming but was shortly enlisted. Home from World War II he began working with clay. With a few sculptures completed he went to Budapest, and applied for Gyula Derkovics’s People’s College. He began his studies at the Applied Arts College in 1948. His teachers included András Beck, Zsigmond Kisfaludi Strobl, and Pál Pátzay. His graduation project was a relief titled Lenin and Stalin at the Petrograd demonstration. However, what really decisively contributed to his artistic maturation were his regular visits to Ferenc Medgyessy’s studio. Dezső Mészáros graduated at the worst possible time from an artistic point of view. It was the period when art was reduced to a mere propaganda tool by the political powers in the central European region, and it was even more obviously so with large-size sculptures. The char-

acteristic features of the period and the initial endeavours of the sculptor were accurately reflected by the statements made by Mária Lehőcz in conjunction with a report on Derkovits grant awardees in 1956. The statement was addressed to Minister József Darvas: the works of Dezső Mészáros prove that he has specific goals, and he is gradually but unswervingly working towards them. His oeuvre manifests consistent progress. His portraits reflect not academic or naturalist pettiness, but an individual mentality besides realist representation. The model of his small Fountain-figurine is demonstrative of his good sense of composition, and understanding of the monumental, only he was never given a chance to fully unfold his skills. His human and artistic attitude ensure that the undisturbed working conditions provided through the Derkovits grant will result in the development of an artist of weight and substance.

Dezső Mészáros is a sculptor who most typically designs and realises large works for open-air display brought in harmony with the recipient environment, and who composed small figures only in a short period of his creative career. In the wake of Ferenc Medgyessy’s classical endeavours he created portraits and statues of workers, and fountain-figures in the late 50s and the early 60s, which then assumed their final shape in the stone monger’s shop or the foundry. His stone and bronze statues were placed on display on public areas of Budapest, and rural settlements, or in the interior of public buildings. These include the Worker (1958) in Berettyóújfalu, the Miner (1962) in Várpalota, the Girl with a javelin (1964) in Ózd, or the portrait of János Apáczai Csere (1960) in Budapest, and a number of simple, but disciplined implementations of clients’ requirements lacking any artistic originality with the odd sign of sensitivity to the material being shaped and the fineness of formative creation. All the lessons to be learnt from his work spanning one and a half decades as sculptor and artisan crystallised into a uniform whole for Dezső

Mészáros in Rome on his first trip on a fellowship in 1967. That year yielded no more than a stone well oozing with purity of form, relying on the most basic shapes, to be displayed in the courtyard of the Hungarian Academy of Sciences. In just two years he finally came upon stone as the decisive material of his artistic expression, and carved over thirty sculptures in merely five months in Rome. All of them are roughly carved almost block shaped small and medium sized statues of Carrara marble suggestive of human bodies, frozen half-way through some strange movement, with hardly any attention to detail, penetrated by universality and classic agelessness. “It was not the style but the gigantic power of the works that seized me” he said in an interview published in 1998 in *Élet és Tudomány* (Life and Science) summarising his impressions that inspired him into creating those statues. The sculptural strength of his new compositions rooted in a sign-like, meaning-centred quality replacing the representative-narrative nature of his previous artistic period. He carved his new sculptures in the spirit of a change of material and a radically new philosophy communicating in a voice completely unknown until then in Hungarian sculptural art. In terms of processing of their material and their shapes rising into the abstract the new works were reminiscent only of Miklós Borsos and Brâncuși through their exciting stylisation, and elementary power of structuring the space around them. A quick listing of his work suggests that by 1976 he had carved about a hundred stone sculptures, lending themselves to grouping into 14 large groups of compositions. In the early 70s he left behind his Budapest studio in Máglya köz, and only exposing himself to the professional interest of some artists in Szentendre including Jenő Barcsay and Pál Deim, he worked in the seclusion of the Áprily valley in Visegrád. When he returned from Rome he exhibited his production at the showroom of the Kulturális Kapcsolatok Intézete (Institution of Cultural Relationships) in Dorottya utca, to the unanimous appreciation of critics. Yet, for a long period he received no assignments to create a monumental work in line with his artistic aspirations other than orders for some portraits (Miklós Radnóti, Szeged, 1972, Gyula Krúdy, Nyíregyháza-Sóstó, 1973; Zoltán Kodály – Debrecen, 1978, etc.)

The 70s, the 80s, and 90s passed submerged in endeavours of creating huge stone idols in the open-air studio of Visegrád-valley with no support, orders, or studio assistants, struggling with gigantic blocks of stone on his own, obsessed, finding a permanent place for some of his works only after they had been completed. This is how some of his beautiful compositions were eventually given a final place of exhibition in 1986 previously displayed in a number of settlements including Esztergom, Dömös, Visegrád and Győr, and this is how his brilliant set of sculptures – shown previously at temporary open-air exhibitions in several cities – eventually found a final point of display in a park next to the motorway cutting through the city of Szentendre. At the opening ceremony of the exhibition art historian Lajos Németh raised exciting questions in conjunction with that unparalleled collection of 20th century Hungarian sculptural art: ‘Can we actually call sculptures these monumental blocks, masses, slabs, these strange signs made of stone, these transitions between amorphous and geometrically structured, these petrified struggles between positive and negative shapes? One feels that the word ‘sculpture’ sounds like an empty term out of place in this context. If one thinks of sculpture, one visualises shape, and processed material. The pieces of stone processed by Dezső Mészáros are not so much shaped than worked upon. One sees the traces of a human hand on them, yet, they clearly reflect their natural origin, the weight of motionless eternity... I am not trying to overvalue the oeuvre of Dezső Mészáros, yet his huge blocks of stone like 20th century dolmens and menhirs preserve something from ancient times. If only because they recognise the strength of material, and the independent monumentality of nature, and the labour of the human hand can only accomplish its mission in full respect of nature.

One may approach Dezső Mészáros’ oeuvre in any of three ways. One is based on the line of thoughts by painter Pál Deim summarising the essence of sculptural arts, the second is ethnographer Tibor Bodrogi’s paper on the most important features of Dezső Mészáros’ sculptures, and the third an attempt by art historian Lajos Németh at locating the essential items of Dezső

Mészáros’ oeuvre in the several thousands of years of sculptural art. Pál Deim on the title page of issue 17 January 2003 of *Szendendre és Vidéke* (Szendendre and its neighbourhood) provides a concise summary of Dezső Mészáros’ art in an article *Stone turning into a sculpture* on the occasion of the 80th birthday of the sculptor: His sculptures, although weighty, always point toward the transcendent world. The stones of a million years of history transform into signs that preserve the apparently infinite dimension of time, and fill us with a hope of eternal life. They contain two kinds of force: inertia, and intellectual force worked into it by the hands of the artist. He does not deprive the stone of the message of millions of years, but interprets that spiritual message as the longing of humans for the indefinite. He builds a sign between matter and the gods. Looking at the sculptures one feels the moment when the sculptor finished his work exactly when the transformation took place, when the material became an intellectual product, while at the same time stone did not lose its ‘stone-ness’, i.e. he did not overwork it. It therefore displays the weightiness of the earth and the aerial heavenly spheres at one and the same time. The fragile equilibrium of the material and the intellect unfold through the powerful monumentality of the sculptures of Dezső Mészáros. Tibor Bodrogi writes in the catalogue of the sculptor’s 1976 exhibition in the Vármúzeum (Castle Museum) in Esztergom: ‘Talking about the works of Dezső Mészáros one primarily feels compelled to refer to their monumental nature. We hasten to establish that in our conception large size is not the same as monumental. Monumentality for us primarily means a message of great impact, the inner dynamics of content, the unfolding of matter into its adequate form oozing with strength. It means turning thought into an object in a way which impresses the viewer by its explosive force. At the same time, monumentality also means being to-the-point, the use of apparently simple forms, the harmonic tension of straight, angular, tall, or broad, cylindrical or spherical, their separation, their unison, their softness or hardness, phrasing the message with large surfaces, in a word: to express the essence of the message that is understood for artist and viewer in only this and no other way. Monumentality of form, however,

does not amount to lack of sophistication in Dezső Mészáros’s oeuvre. The serpentine, wavy shapes, one form resolutely or tentatively fading over into another or continuing in right angles are all expressions of that monumentality closely linked to thought’. In conjunction with that original monumentality indicated as the major feature of Dezső Mészáros’ art Tibor Bodrogi goes on to say: It is partly due to his monumentality that he deserves to be labelled classical. One has in mind two separate meanings of classical. The first and certainly less important is a reference to the era prior to the mature Grecian-Roman art in sculptural, and figural art that his art seems to be most suggestive of. The second, and I find this much more important, even though it tends to be a less widely recognised meaning is ageless. That agelessness indicates universality always and everywhere, speaking to yesterday, today, and tomorrow, specific in its universality, and universal in its specificness.’ Art historian Lajos Németh, once searching for the origins of agelessness and universality in sculpture observes in a paper: ‘Dezső Mészáros’ personality and his sculpture contain a tricky controversy. He is an obsessed lover of antique culture, Etruscan, and ancient Greek sculpture, Italy, his basic world view has been shaped by a few years spent in the Hungarian Institute in Rome, and even his individuality seems to integrate somehow Mediterranean joviality and thick, down-to-earth peasants’ joy of life, while at the same time his sculpture is reminiscent of much more ancient times, the time when statues and sculptural art was born, when a piece of nature, a block of stone turns into a human creation, when idols become a statue. Mészáros’ huge stone statues like megalithic blocks of stone, carrying magic or cultic meaning, stand half-way between human formations and natural creations. They preserve the elementary force of nature, while showing traces of the human hand, and an endeavour to transmit a message. Mészáros’ statues are not suggestive of any complex symbolism, and do not want to rewind the tape of history. The big bits of stone simply allude to celestial bodies so decisively important in human religion, the Sun, and the Moon. These statues are robust formations, lucky alloys of the material power and artistic expression.’

The entire oeuvre arches from gently modelled, somewhat elongated, fragile figurines, from portraits of strong personality to blocks powerfully cut and only carrying signs of a few human touches. His style was born as fine Carrara marble figurines carved in Rome and progressed into works of cylindrical, spherical forms with soft lines, and achieved completion after 1986 in the large limestone torsos in the Szentendre statue park. Then the cylindrical bodies gradually opened up, doubled up, and then even more angular, pointed, and rigid forms and masses appeared retaining the figure, then the dummy came referring to the figure, and then the natural motive reduces a faint memory. The stone bodies melt together on gently arching axes, then they separate, come close again, and sway apart. Mészáros composed his sculptures in the 80s, and until the mid 90s by cutting through closed blocks, the negative space of closedness. The contours of those cross-cuts recall earlier characteristic compositions of Mészáros. Anything that is unnecessary has been carved off the statues: only the forms remain structuring their surrounding space, enlivened by inner psychic and physical tensions, rich in meaning, and obeying nothing other than its own laws.

In an era of complete renewal and transformation of sculptural creation, of freezing art into form, in the sec-

ond part of the 20th century, and even more so in the final years of the century, regularly emerging new trends in art have definitely outshined the masters of traditional materials, and the employers of traditional sculptural principles and tools. Or even if some space has sometimes opened up for them, they were given the negative criticism ‘conservative’, and if not even that, then complete silence or cold professional indifference reigned over their work. Dezső Mészáros built up his monumental autonomous oeuvre penetrated by classic spirit far from the realm of politics, political reminiscences, independently from the powers that be, without the smallest chance of receiving an assignment, ignoring temporary tendencies and transient fashions, in constant altercation with pre-classic times. He always carved his blocks of stone, never hiring a stonemonger. The chisel held firmly in the left hand always met with the weighty hammer in the right. Dezső Mészáros’ expressive sign-like statues freezing the passing moment will be with future generations for centuries to come. The depth of content and thought will open up before the viewer, proving that the artist in search of the essence of things, trying hard to show up that essence has worked with unprecedented commitment and stubborn dedication in this weather-beaten European province.

Tibor Wehner

Életrajz / Biography

1923. január 17-én született Szegeden, 2003. december 11-én hunyt el Budapesten. 1947-ben Budapesten, a Derkovits Gyula Népi Kollégiumban kezdte meg felkészülését, majd 1948 és 1953 között a Magyar Képzőművészeti Főiskolán végezte művészeti tanulmányait. Mestere Beck András, Kisfaludi Strobl Zsigmond és Pátzay Pál volt. 1970-ig Budapesten, 1971-től haláláig Visegrádon, az Áprily-völgyben élt és dolgozott.

Önálló kiállítások

1969	Róma, Magyar Akadémia
1970	Budapest, Kulturális Kapcsolatok Intézete Kiállítóterme
1971	Szeged, Móra Ferenc Múzeum Visegrád, Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeum, Salamon-torony
1972–1973	Visegrád, Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeum
1974	Szeged, Móra Ferenc park (Móra Ferenc Múzeum)
1975	Visegrád, Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeum Dunaújváros
1976	Hódmezővásárhely Esztergom, Vármúzeum Tata, Kuny Domokos Múzeum
1977	Esztergom, Vármúzeum
1980	Visegrád, Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeum
1981	Miskolc, Rónai Sándor Megyei Művelődési Központ
1982	Székesfehérvár, Videoton Művelődési Ház Dömös, Fő tér
1986	Szentendre, Dunakanyar körút (állandó szabadtéri gyűjtemény)
1989	Győr, Petőfi Sándor Művelődési Központ Tatabánya, Széchenyi István Művelődési Ház
1999	Visegrád, Gizellatelep, Kórház-kert
2003	Sopron, Körmendi Galéria

Born on 17 January 1923 in Szeged, died on 11 December 2003 in Budapest. He began his studies in 1947 in Budapest, at Gyula Derkovits People’s College, then, between 1948 and 1953 he completed his tertiary studies at the Hungarian College for Fine Arts. His teachers and masters included András Beck, Zsigmond Kisfaludi Strobl and Pál Pátzay. He lived and worked in Budapest until 1970, and from 1971 until his death in Visegrád, in Áprily-valley.

His own exhibitions

1969	Rome, Hungarian Academy
1970	Budapest, Exhibition Hall of the Institute of Cultural Relations
1971	Szeged, Móra Ferenc Museum Visegrád, Hungarian National Museum, King Matthias Museum, Salamon-tower
1972–1973	Visegrád, Hungarian National Museum, King Matthias Museum
1974	Szeged, Móra Ferenc park (Móra Ferenc Museum)
1975	Visegrád, Hungarian National Museum, King Matthias Museum
	Dunaújváros
1976	Hódmezővásárhely Esztergom, Castle Museum Tata, Kuny Domokos Museum
1977	Esztergom, Castle Museum
1980	Visegrád, Hungarian National Museum, King Matthias Museum
1981	Miskolc, Rónai Sándor County Cultural Centre
1982	Székesfehérvár, Videoton House of Culture Dömös, Fő tér
1986	Szentendre, Dunakanyar (Danube Bend) körút (permanent open-air exhibition)
1989	Győr, Petőfi Sándor Cultural Centre Tatabánya, Széchenyi István House of Culture
1999	Visegrád, Gizellatelep, Hospital Garden
2003	Sopron, Körmendi Gallery

Fontosabb csoportos kiállítások

1960	VIII. Magyar Képzőművészeti Kiállítás, Budapest, Műcsarnok
1962	IX. Magyar Képzőművészeti Kiállítás, Budapest, Műcsarnok
1965	X. Magyar Képzőművészeti Kiállítás, Budapest, Műcsarnok
1968	XI. Magyar Képzőművészeti Kiállítás, Budapest, Műcsarnok
1969	Róma, Galleria d’Arte il Camino
1971	Új művek, Budapest, Műcsarnok
1975	Mostra degli artisti ungheresi gia borsisti in Italia, Róma, Magyar Akadémia
1977	IV. Esztergomi Tárlat, Esztergom, Vármúzeum
1978–2001	Pest megyei és Szentendrei Tárlatok, Szentendre, Szentendrei Képtár; MűvészetMalom
1980	I. Dunakanyar Nyári Tárlat, Esztergom, Balassa Bálint Múzeum
1981	VI. Esztergomi Tárlat, Esztergom, Vármúzeum
1985	40 alkotó év, Budapest, Műcsarnok
1986–1995	A szentendrei Art’éria Galéria kiállításai Szentendre (Vajda Lajos Stúdió Pinceműhely, Szentendrei Képtár, Aktív Art Galéria); Budapest (Vigadó Galéria); Zalaegerszeg (Göcseji Múzeum); Miskolc (Miskolci Galéria); Woerden (Hollandia, Városi Múzeum)

Díjak

1956–1959	Derkovits-ösztöndíj
1966	Munkácsy-díj
1967	Római Magyar Akadémia ösztöndíja
1976	Szőnyi István-díj
1993	Magyar Köztársasági Érdemérem Kiskeresztje

More important collective exhibitions

1960	VIII. Hungarian Fine Arts Exhibition, Budapest, Műcsarnok (Art Hall)
1962	IX. Hungarian Fine Arts Exhibition, Budapest, Műcsarnok (Art Hall)
1965	X. Hungarian Fine Arts Exhibition, Budapest, Műcsarnok (Art Hall)
1968	XI. Hungarian Fine Arts Exhibition, Budapest, Műcsarnok (Art Hall)
1969	Rome, Galleria d’Arte il Camino
1971	New works, Budapest, Műcsarnok (Art Hall)
1975	Mostra degli artisti ungheresi gia borsisti in Italia, Rome, Hungarian Academy
1977	IV. Esztergom Exhibition, Esztergom, Castle Museum
1978–2001	Exhibitions in Szentendre, Szentendre Picture Gallery; Art Mill
1980	I. Dunakanyar (Danube Bend) Summer Exhibition, Esztergom, Balassa Bálint Museum
1981	VI. Esztergom Exhibitions, Esztergom, Castle Museum
1985	40 years of creation, Budapest, Műcsarnok (Art Hall)
1986–1995	Exhibitions of the Szentendre Art’éria (Art’ery) Gallery (Vajda Lajos Stúdió Pinceműhely, Szentendre Picture Gallery, Aktív Art Galéria); Budapest (Vigadó Galéria); Zalaegerszeg (Göcsej Museum); Miskolc (Miskolc Gallery); Woerden (Netherlands, City Museum)

Prizes

1956–1959	Derkovits fellowship
1966	Munkácsy prize
1967	Rome, Hungarian Academy fellowship
1976	Szőnyi István-prize
1993	Small Cross of the Medal of the Hungarian Republic

Művek gyűjteményekben

Baja, Türr István Múzeum
Budapest, Magyar Nemzeti Galéria
Győr, Kolozsváry-gyűjtemény
Hódmezővásárhely, Tornyai János Múzeum
Pécs, Janus Pannonius Múzeum
Sárospatak, Sárospataki Képtár
Szeged, Móra Ferenc Múzeum
Sopron, Körmendi–Csák gyűjtemény

Köztéren és középületben megvalósult monumentális alkotások

1958	<i>Munkás</i> , mészkő, Berettyóújfalu, Tejporgyár
1959	<i>Ady Endre</i> , bronz, Eger, Középiskolai Kollégium
1960	<i>Apáczai Csere János</i> , kő, Budapest V., Cukor utcai Általános Iskola
	<i>Kútfigura</i> , bronz, Leányfalu, Üdülő
1962	<i>Bányász</i> , bronz, Várpalota, Vájáriskola
	<i>Kapás lány</i> , bronz, Budapest XII., Kiss János altb. utca
1963	<i>Leányka</i> , bronz, Budapest XIV., Róna utca, Postás SE Sporttelep
1964	<i>Gerelyes lány</i> , vörösrézlemez, Ózd, Bolyoki lakótelep, Általános Iskola
1966	<i>Asszonyok dohánylevéllel</i> , vas, vörösréz lemezdomborítás, Debrecen, Dohánygyár
1967	<i>Bogdánffy Ödön</i> , bronz, Baja, Bogdánffy Ödön Felsőfokú Vízgazdálkodási Vállalat
	<i>Kút</i> , kő, Róma, Magyar Akadémia kertje
1968	<i>Kétfigurás kompozíció</i> , alumínium, Nagyatád, Széchenyi tér
	<i>Huszka Jenő</i> , mészkő, Balatonfüred, Szívkórház parkja (1994-ben újraállítva: bronz, kő)
1969	<i>Ady Endre</i> , mészkő, Szeged, Nemzeti Emlékcarnok
	Ligeti Károly, mészkő, Kiskőrös, Ifjúsági park
1971	<i>Napbanézó</i> , mészkő, Balatonföldvár, Vasútállomás
	<i>Nő macskával</i> , mészkő, Komló, Kökönyös lakótelep, Általános Iskola

Works in collections

Baja, Türr István Museum
Budapest, Hungarian National Gallery
Győr, Kolozsváry-collection
Hódmezővásárhely, Tornyai János Museum
Pécs, Janus Pannonius Museum
Sárospatak, Sárospatak Picture Gallery
Szeged, Móra Ferenc Museum
Sopron, Collection Körmendi–Csák

Monumental creations displayed at public areas and in public buildings

1958	<i>Worker</i> , limestone, Berettyóújfalu, Milkpowder factory
1959	<i>Endre Ady</i> , bronze, Eger, Secondary school dormitory
1960	<i>János Apáczai Csere</i> , stone, Budapest V., Cukor utca primary school
	<i>At the Well</i> , bronze, Leányfalu, Resort
1962	<i>Bányász</i> , bronze, Várpalota, Miner school
	<i>Girl with hack</i> , bronze, Budapest XII., Kiss János altb. utca
1963	<i>Young girl</i> , bronze, Budapest XIV., Róna utca, Postás SE Sports facility
1964	<i>Girl with javelin</i> , copper plate, Ózd, Bolyoki housing estate, primary school
1966	<i>Women with tobacco leaf</i> , iron, relief in copper plate, Debrecen, Tobacco factory
1967	<i>Bogdánffy Ödön</i> , bronze, Baja, Bogdánffy Ödön Water management company
	<i>Fountain</i> , stone, Rome, garden of the Hungarian Academy
1968	<i>Two-figure composition</i> , aluminium, Nagyatád, Széchenyi tér
	<i>Huszka Jenő</i> , limestone, Balatonfüred, park of the Cardiology Hospital (re-displayed in 1994: bronze, stone)
1969	<i>Ady Endre</i> , limestone, Szeged, National House of Remembrance
	<i>Ligeti Károly</i> , limestone, Kiskőrös, Youth park
1971	<i>Looking in the sun</i> , limestone, Balatonföldvár, Railway station
	<i>Woman with cat</i> , limestone, Komló, Kökönyös housing estate, primary school

1972 Radnóti Miklós, bronz, Szeged, Radnóti Miklós Gimnázium
József Attila, bronz, Budapest, József Attila Színház
Türr István, mészkö, Baja, Türr István Múzeum

1973 Krúdy Gyula, bronz, Nyíregyháza-Sóstó

1974 Együtt, mészkö, Budapest XVII., Pesti út

1978 Kodály Zoltán, bronz, Debrecen, Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola
Díszkút, mészkö, Eger, Kossuth Lajos utcai park

1978 Dr. Molnár Béla, bronz, Budapest XIII., Szabolcs utca, Orvostovábbképző Intézet
Figurapár, mészkö, Esztergom, Kisduna-part

1979 Krúdy Gyula, bronz, Debrecen, Nagyerdei Szoborsétány

1980 Csobogó, mészkö, Budapest, Szent János Kórház

1983 Álló figura, mészkö, Szob, Nyíregyháza-Sóstó
Díszkút, bazalt, gránit, Esztergom, Széchenyi tér

1985 In memoriam Huszárik, mészkö, Fót, MAFILM-telep

1987 Kettős figura, mészkö, Miskolc, Avasi lakótelep
Hármas kompozíció, mészkö, Miskolc, Avasi lakótelep
Díszkút, mészkö, bronz, Visegrád, Honvéd Üdülő

1993 körül Zomborszky Pál-síremlék, Budapest, Farkasréti temető

1996 körül Takács László-síremlék, Budapest, Farkasréti temető

1996 Nap és Duna; Család; Béka, mészkö, Győr, Városközpont

Irodalom

1953 Soós Gyula: A Képzőművészeti Főiskola 1952–53. évi diplomamunkái. Szobrászok. Szabad Művészet 1953(3)113–114.

1966 Akácz László: A rézasszonyok kovácsa. Műteremlátogatás Mészáros Dezsőnél. Délmagyarország 1966. január 14.

1967 Zádor Anna–Genthon István (szerk.): Művészeti Lexikon. 3. kötet. L–Q. Budapest, 1967. Akadémiai Kiadó. 303.

1969 Mészáros Dezső. *Espone nella Galleria dell’Accademia d’Ungheria in Roma.* 1969. (Katalógus)

1972 Radnóti Miklós, bronze, Szeged, Radnóti Miklós Grammar school
József Attila, bronze, Budapest, József Attila Theatre
Türr István, limestone, Baja, Türr István Museum

1973 Krúdy Gyula, bronze, Nyíregyháza-Sóstó

1974 Together, limestone, Budapest XVII., Pesti út

1978 Kodály Zoltán, bronze, Debrecen, Kodály Zoltán Secondary School for Music
Ornamented fountain, limestone, Eger, Kossuth Lajos utca park

1978 Dr. Molnár Béla, bronze, Budapest XIII., Szabolcs utca, Institution for Medical Further Training
Two figures, limestone, Esztergom, Kisduna banks

1979 Krúdy Gyula, bronze, Debrecen, Nagyerdei Alley of Statues

1980 Csobogó, limestone, Budapest, Szent János Hospital

1983 Standing figure, limestone, Szob, City Library
Ornamented fountain, basalt, granite, Esztergom, Széchenyi tér

1985 In memoriam Huszárik, limestone, Fót, MAFILM-site

1987 Double figure, limestone, Miskolc, Avasi housing estate
Three-some, limestone, Miskolc, Avasi housing estate
Ornamented fountain, limestone, bronze, Visegrád, Honvéd Üdülő

1993 körül Zomborszky Pál-tomb stone, Budapest, Farkasrét cemetery

1996 körül Takács László- tomb stone, Budapest, Farkasrét cemetery

1996 Sun and the Danube; Family; Frog, limestone, Győr, City centre

Literature

1953 Gyula Soós: *Graduation masterpieces of the College for Fine Arts 1952-53.* Sculptors. Free art 1953 (3) 113–114.

1966 László Akácz: *The copperwomen’s blacksmith. Visiting Dezső Mészáros’ studio.* Délmagyarország issue 14 January 1966

1967 Anna Zádor – István Genthon (editor): *Art Dictionary.* Volume 3 L-Q. Budapest, 1967. Academy Publishing house. (p. 303)

1969 Dezső Mészáros. *Espone nella Galleria dell’Accademia d’Ungheria in Roma.* 1969. (Catalogue)

1970 Rózsa Gyula: *Mészáros Dezső római korszaka.* Tükör 1970. május 5.
Láncz Sándor: *Kiállítási kalauz.* Magyar Hírlap 1970. november 17.
Rózsa Gyula: *Szobrászat, tőmondatokban.* Mészáros Dezső kiállítása a Dorottya utcai Teremben. Népszabadság 1970. november 21. (fekete): Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása a Kulturális Kapcsolatok Intézete Bemutatótermében. Magyar Nemzet 1970. november 28.
Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása. Budapest, 1970, Kulturális Kapcsolatok Intézete Kiállítóterme. (Katalógus)

1971 Akácz László: Mészáros Dezső kiállítása. Délmagyarország 1971. február 16.
Szűcs Árpád: *Mészáros Dezső szobrai.* Csongrád Megyei Hírlap 1971. február 16.
Losonci Miklós: *Mészáros Dezső szobrai között.* Művészet 12:1971(2)30–31.
Jurányi Anna: A Cs. M. H. vendégkönyve: *Mészáros Dezső.* Csongrád Megyei Hírlap 1971. augusztus 12.

1972 Akácz László: Mészáros Dezső kiállítása *Visegrádon.* Művészet 13:1972(8)43.
Akácz László: *Kőasszonyok, márvány-családok. Az Áprily-völgy szobrásza.* Pest Megyei Hírlap 1972. október 18.

1973 Akácz László: Kövek között – kövekről. Beszélgetés Mészáros Dezsővel. Művészet 14:1973(7)13–14.

1974 *Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása.* Szeged, 1974, Móra Ferenc-park. (Katalógus)
R. Gy.: *Két szegedi kiállítás.* Népszabadság 1974. augusztus 2.
Hajduska János: *Különös szobrok a parkban.* Képes Újság 1974. augusztus 3.
Tandi Lajos: *Kiállítások.* Tiszatáj 1974(10)88–90.

1975 *Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása.* Visegrád, 1975, Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeum. (Katalógus)
Mostra degli artisti ungheresi gia borsisti in Italia. Roma, Accademia di Ungheria. (Katalógus, bev. Z. Gács György)

1970 Gyula Rózsa: *Dezső Mészáros’ Rome period.* Mirror 5 May 1970
Sándor Láncz: *Exhibition Guide.* Magyar Hírlap 17 November 1970
Gyula Rózsa: *Sculpture – Dezső Mészáros’ exhibition at the Dorottya utca Exhibtion hall.* Népszabadság 21 November 1970
(fekete): *Exhibtion of sculptor Dezső Mészáros at the Exhibition Hall of the Institute of Cultural Relations* Magyar Nemzet 28 November 1970
Exhibtion of sculptor Dezső Mészáros at the Exhibition Hall of the Institute of Cultural Relations, Budapest, 1970 (Catalogue)

1971 László Akácz: *Dezső Mészáros exhibition.* Délmagyarország 1971. február 16.
Árpád Szűcs: *Dezső Mészáros sculptures.* Csongrád Megyei Hírlap 1971. február 16.
Miklós Losonci: Dezső Mészáros sculptures között. Art 12:1971(2)30–31.
Anna Jurányi: A Cs. M. H. vendégkönyve: *Dezső Mészáros.* Csongrád Megyei Hírlap 1971. augusztus 12.

1972 László Akácz: *Dezső Mészáros exhibition in Visegrád.* Art 13:1972(8)43.
László Akácz: *Women in stone, families in marble. Sculptor of Áprily-valley.* Pest Megyei Hírlap 1972. október 18.

1973 László Akácz: *Among stones – about stones.* Inverview with Dezső Mészáros. Art 14:1973(7)13–14.

1974 *Exhibition of sculptor Dezső Mészáros.* Szeged, 1974, Móra Ferenc-park. (Catalogue)
R. Gy.: *Two exhibitons in Szeged.* Népszabadság 2 August 1974
János Hajduska: *Strange sculptures in the park.* Képes Újság 3 August 1974
Lajos Tandi: *Exhibitions.* Tiszatáj 1974(10)88–90.

1975 *Exhibition of sculptor Dezső Mészáros.* Visegrád, 1975, Hungarian National Museum, King Matthias Museum. (Catalogue)
Mostra degli artisti ungheresi gia borsisti in Italia. Roma, Accademia di Ungheria. (Catalogue, Introduction by György Z. Gács).

1976	Kass János: <i>Mészáros Dezső szobrai</i> . Új-Forrás 9:1976(3)111. Wehner Tibor: <i>Nyomot hagyni</i> . Mészáros Dezső kiállításáról. Dolgozók Lapja 1976. június. 1. <i>Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása</i> . Tata, 1976, Kuny Domokos Múzeum. (Katalógus, bev. Wehner Tibor) <i>Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása</i> . Esztergom, 1976, Vármúzeum. (Katalógus, bev. Bodrogi Tibor, Kass János, Wehner Tibor) Jenkei: <i>Kőbe vésett jelek</i> . Mészáros Dezső kiállításáról. Dolgozók Lapja 1976. október 2.	1976	János Kass: <i>Dezső Mészáros' sculptures</i> . Új Forrás 9:1976(3)111. Tibor Wehner: <i>Leaving a trace. On Dezső Mészáros' exhibition</i> . Workers' paper 1 June 1976 <i>Exhibition of sculptor Dezső Mészáros</i> . Tata, 1976, Kuny Domokos Museum. (Catalogue, Introduction by Tibor Wehner) <i>Exhibition of sculptor Dezső Mészáros</i> . Esztergom, 1976, Castle Museum. (Catalogue, Introduction by Tibor Bodrogi, János Kass, Tibor Wehner) Jenkei: <i>Signs carved in stone. On Dezső Mészáros' exhibition</i> . Workers' paper 2 Octobre 1976	1986	Nagy művészet az ősi anyagból. Hétfői Hírek 1984. október 22. <i>Szoborpark</i> . Pest Megyei Hírlap 1986. január 23. Akác László: <i>Szegedről indultak. Három pályakép – különös optikával</i> . Délmagyarország 1986. április 26. <i>Megkezdték a kivitelezést. Újabb gyűjtemény</i> . Pest Megyei Hírlap 1986. május 22. <i>Szoborkertavató Szentendrén</i> . Népszabadság 1986. július 19. (sebes): <i>Szobrok az út mentén</i> . Adomány Szentendrének. Vasárnapi Hírek 1986. július 20. Sebes Erzsébet: <i>Szoborpark Szentendrén</i> . Délmagyarország 1986. július 21. <i>Szoborpark Szentendrén</i> . Új Tükör 1986(31) Losonci Miklós: <i>Fehér kőjelek a parkban</i> . Pest Megyei Hírlap 1986. augusztus 6. N. F.: <i>Az élet kútja</i> . Vasárnapi Hírek 1986. október 12. Németh Lajos: <i>Mészáros Dezső szobrászművész szoborparkjának avatása</i> . Pest Megyei Múzeumi Híradó 13:1986(3–4)5–18. Németh Lajos: <i>Különös kőjelek, monumentális kőtömbök</i> . Dunakanyar Kurír 1986. október <i>Mészáros Dezső szobrászművész</i> . Szentendre, 1986. (Katalógus, bev. Wehner Tibor)	1986	<i>Large size art from the ancient material</i> . Hétfői Hírek 22 October 1984 <i>Sculpture park</i> . Pest Megyei Hírlap 23. 1986. January 23. László Akác: <i>They started from Szeged. Three careers through a special lens</i> . Délmagyarország 26 April 1986 <i>Implementation in progress. A new collection</i> . Pest Megyei Hírlap 22 May 1986 <i>Inaugurating a statue park in Szentendrén</i> . Népszabadság 19 July 1986 (sebes): <i>Statues along the road. A donation to Szentendre</i> . Vasárnapi Hírek 1986. július 20. Sebes Erzsébet: <i>Statue park in Szentendre</i> . Délmagyarország 1986. július 21. <i>Statue park in Szentendre</i> . Új Tükör 1986(31) Miklós Losonci: <i>White signs of stone in the park</i> . Pest Megyei Hírlap 6 August 1986 N. F.: <i>The well of life</i> . Vasárnapi Hírek 12 October 1986 Lajos Németh: <i>Inaugurating Dezső Mészáros sculptor's statue park</i> . Pest Megyei Múzeumi Híradó 13:1986(3–4)5–18. Lajos Németh: <i>Strange signs of stone, monumental blocks of stone</i> . Dunakanyar (Danube Bend) Kurír October 1986 <i>Dezső Mészáros sculptor</i> . Szentendre, 1986. (Catalogue, introduction by Tibor Wehner)
1978	Kovács Gyula: <i>A kifejező és dekoratív vonal II</i> . Művészet 19:1978(9)42–45.	1978	Gyula Kovács: <i>The expressive and decorative line II</i> . Art 19:1978(9)42–45.				
1980	<i>Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása</i> . Visegrád, 1980, Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeum. (Katalógus, bev. Héjj Miklós)	1980	<i>Exhibition of sculptor Dezső Mészáros</i> . Visegrád, 1980, Hungarian National Museum, King Matthias Museum. (Catalogue, introduction by Miklós Héjj)				
1981	Takács Eszter: <i>Mészáros Dezső kőidoljai</i> . Élet és Tudomány 1981. április 10. 458–459. K. M.: <i>Kibontotta a természeti formát</i> . <i>Mészáros Dezső szobrai</i> . Vas Népe 1981. október 4. <i>Mészáros Dezső kőoszlopai</i> . Déli Hírlap 1981. okt. 10. Kádár Márta: <i>Kibontotta a természeti formát</i> . Délmagyarország 1981. december 6.	1981	Eszter Takács: <i>Dezső Mészáros' stone idols</i> . Élet és Tudomány (Life and Science) 10 April 1981 pp. 458–459. M. K.: <i>Unfolding the forms of nature. Dezső Mészáros's sculptures</i> . Vas Népe 4 Octobre 1981 <i>Dezső Mészáros' stone coloumns</i> . Déli Hírlap 10 Octobre 1981 Márta Kádár: <i>Unfolding the forms of nature</i> . Délmagyarország 1981. december 6.	1986	Németh Lajos: <i>Mészáros Dezső szoborparkja Szentendrén</i> . Élet és Tudomány 1987. január 30. 144–146. Bodri Ferenc: <i>Mészáros Dezső kővilága</i> . Tiszatáj 41:1987(1–2)154–157. <i>Tisztelet a Mesternek. Születésnap levelek Barcsay Jenőhöz</i> . Szentendre, 1987, Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága. 73–74.	1986	Lajos Németh: <i>Dezső Mészáros' statue park in Szentendre</i> . Élet és Tudomány (Life and Science) 30 January 1987. 144–146. Ferenc Bodri: <i>Dezső Mészáros' world of stone</i> . Tiszatáj 41:1987(1-2)154–157. <i>Saluting the master. Birthday letters to Jenő Barcsay</i> . Szentendre, 1987, Directorate of Pest County Museums. 73–74.
1982	csnl: <i>Harmónia</i> . <i>Mészáros Dezső szobrász-, Hock Ferenc festőművész kiállítása Dömösön</i> . Dolgozók Lapja 1982. augusztus 3. <i>Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása</i> . Székesfehérvár, 1982, Videoton Művelődési Ház. (Katalógus, bev. Bodrogi Tibor) <i>Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása</i> . Dömös, 1982, Fő tér. (Katalógus, bev. Bodrogi Tibor)	1982	csnl: <i>Harmony. Dezső Mészáros sculptor-, painter Hock Ferenc's exhibition in Dömös</i> . Dolgozók Lapja 3 august 1982 <i>Exhibition of sculptor Dezső Mészáros</i> . Székesfehérvár, 1982, Videoton House of culture (Catalogue, introduction by Bodrogi Tibor) <i>Exhibition of sculptor Dezső Mészáros</i> . Dömös, 1982, Fő tér. (Catalogue, introduction by Bodrogi Tibor)	1987	<i>Mészáros Dezső szoborparkja Szentendre</i> . Szentendre, 1988. (Katalógus, bev. Wehner Tibor)	1987	Lajos Németh: <i>Dezső Mészáros' statue park in Szentendre</i> . Élet és Tudomány (Life and Science) 30 January 1987. 144–146. Ferenc Bodri: <i>Dezső Mészáros' world of stone</i> . Tiszatáj 41:1987(1-2)154–157. <i>Saluting the master. Birthday letters to Jenő Barcsay</i> . Szentendre, 1987, Directorate of Pest County Museums. 73–74.
1983	Tandi Lajos: <i>Kőkórusok a Duna-kanyarban</i> . <i>Mészáros Dezső szobrászművész évtizedei</i> . Délmagyarország 1983. január 15. Sóvári Zsuzsa: <i>Kövek között</i> . Új Tükör 1983. július 31. M. Zs.: <i>Arcmás villanófényben</i> . Népszava 1983. szeptember 11.	1983	Lajos Tandí: <i>Stone choirs in the Danube bend. sculptor Dezső Mészáros' decades</i> . Délmagyarország 15 January 1983 Zsuzsa Sóvári: <i>Among stones</i> . Új Tükör 31 July 1983 M. Zs.: <i>Portrait in the flashlight</i> . Népszava 11 September 1983	1988	Losonci Miklós: <i>Kiállítótermekből. Mészáros Dezső szobrai</i> . Pest Megyei Hírlap 1989. április 12. <i>Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása</i> . Tatabánya, 1989, Széchenyi István Művelődési Ház. (Katalógus, bev. Németh Lajos) <i>Mészáros Dezső szobrászművész kiállítása</i> . Győr, 1989, Petőfi Sándor Művelődési Központ. (Katalógus)	1988	<i>Dezső Mészáros' statue collection, Szentendre</i> . Szentendre, 1988. (Catalogue, introduction by Wehner Tibor)
1984	Lénárt György: <i>Része legyen a természetnek...</i> Magyar Hírek 1984(7)20–21. <i>Mészáros Dezső: Vállamon zsákkal</i> . Képes Magyar Hírlap 1984. június 2. <i>Mészáros Dezső: Szegedről indultam</i> . Szegedi Fesztivál Magazin '84. 49–50.	1984	György Lénárt: <i>It must be part of nature...</i> Magyar Hírek 1984(7)20-21. <i>Dezső Mészáros: With the sack on my back</i> . Képes Magyar Hírlap 2 June 1984 <i>Dezső Mészáros: I come from Szeged</i> . Szegedi Fesztivál Magazin '84. 49–50.			1989	Miklós Losonci: <i>From exhibition halls. Dezső Mészáros' sculptures</i> . Pest Megyei Hírlap 12 April 1989 <i>Exhibition of sculptor Dezső Mészáros</i> . Tatabánya, 1989, Széchenyi István House of Culture. (Catalogue, introduction by Németh Lajos) <i>Exhibition of sculptor Dezső Mészáros</i> . Győr, 1989, Petőfi Sándor Cultural Centre. (Catalogue)

1990 Héjj Miklós: *Van modern magyar szobrászat! Mészáros Dezső, az alig ismert mester.* Szociáldemokrata Népszava 1990(14)29–31.

1992 Bágyoni Szabó István: *Megalitszobrok az Áprily-udvarban.* Pest Megyei Hírlap 1992. október 17.

1993 Wehner Tibor: *Emlékmű-életmű. Mészáros Dezső szobrászművész hetven esztendő.* Új Magyarország 1993. január 5. Máté György: *Hogy beszéljenek az állandóságról.* Pest Megyei Hírlap 1993. január 16. (taxi): *Szobrászművész éhkoppon.* Reform 1993. január 21. Wehner Tibor: *Műsorajánlat. Mészáros Dezső-szabadonválasztott.* Élet és Irodalom 1993. január 5. Hann Ferenc: *Mesterköszöntő. Mészáros Dezső hetvenéves.* Heti Magyarország 1993. január 22. Máté György: *Lehet-e tonnákkal mérni a költészetet? Mészáros Dezső köszöntése.* Szentendrei Polgár 1993. december.

1994 Halász Csilla: *Mit ér az életmű, ha magyar.* Pest Megyei Hírlap 1994. március 31. Tóbiás Áron: *A visegrádi Áprily-völgy. Mészáros Dezső szobrai.* Magyar Nemzet 1994. 10. 31.

1995 *Mészáros Dezső szobrai.* Valóság 1995(11)87, 95, 110, 112, 128.

1996 Hann Ferenc: *Mészáros Dezső szoborgyűjteménye.* Múzeumok Pest megyében. Szentendre, 1996, Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága. 38–39.

1997 *Válogatás I., a szentendrei művészek második generációjának alkotásaiból.* Szentendre, 1997, Barcsay Iskola Galéria. (Katalógus)

1998 n. f.: *Péter-páli békétlenség. Ki szobrot lát a kőben, ki követ lát a szoborban is.* Blikk 1998. május 31. N. F. B.: *Kőszobrok a királyasszony kertjében.* Élet és Tudomány 1998. június 12. 748–749. *Modern magyar művészet a Kolozsváry-gyűjteményben.* (Bev.: Beke László, Németh Lajos, Mravik László, Kolozsváry Ernő, Mikes Éva, Rózsa Gyula, Horváth György.) Budapest, 1998. Kolozsváry gyűjtemény Alapítvány. Műcsarnok. 2000 Hann Ferenc-Wehner Tibor: *Mészáros Dezső.* Kortárs Magyar Művészeti Lexikon II., Budapest, 2000. Enciklopédia Kiadó. 770–771.

1990 Miklós Héjj: *There is modern Hungarian sculptural art! Dezső Mészáros, the hardly known master.* Szociáldemokrata Népszava 1990(14)29–31.

1992 István Bágyoni Szabó: *Megalithic statues in the Áprily-courtyard.* Pest Megyei Hírlap 17 October 1992

1993 Tibor Wehner: *Memorial and oeuvre. Dezső Mészáros sculptor is seventy years of age.* Új Magyarország 5 January 1993 György Máté: *Keeping up the talk on continuity.* Pest Megyei Hírlap 16 January 1993 (taxi): *Sculptor hungering.* Reform 21 Jaunary 1993 Tibor Wehner: *Recommending a programme. Dezső Mészáros freely chosen.* Élet és Irodalom 5 January 1993. Ferenc Hann: *Saluting the master. Dezső Mészáros’ 70th birthday.* Heti Magyarország 22 January 1993 György Máté: *Can we measure poetry in tons? Greeting Dezső Mészáros.* Szentendrei Polgár December 1993

1994 Csilla Halász: *What is the worth of an oeuvre if it is Hungarian?* Pest Megyei Hírlap 31 March 1994 Áron Tóbiás: *The Áprily valley in Visegrád. Dezső Mészáros’ sculptures.* Magyar Nemzet 31 October 1994

1995 *Dezső Mészáros’ sculptures.* Valóság 1995(11)87, 95, 110, 112, 128.

1996 Ferenc Hann: *Dezső Mészáros’ statue collection.* Museums in Pest county. Szentendre, 1996, Directorate of Pest County Museums (38–39.).

1997 *Selection I., from the compositions of the second generation of Szentendrei artists, Szentendre, 1997.* Barcsay Iskola Galéria. (Catalogue)

1998 n. f.: *Hard feelings as of Peter and Paul. Some see the statue in stone, some see the stone in a statue.* Blikk 1998. May 31 N. F. B.: *Stone statues in the King’s daughter’s garden.* Élet és Tudomány (Life and Science) 1998. június 12. 748–749. *Modern Hungarian art at the Kolozsváry collection.* (Introduction by: Beke László, Németh Lajos, László Mravik, Ernő Kolozsváry, Éva Mikes, Gyula Rózsa, György Horváth.) Budapest, 1998. Kolozsváry Collection Foundation. Műcsarnok (Art Hall). 2000

2001 Wehner Tibor: *Röpirat egy szobortelepítési tervhez.* In. *A hazugság és a hiány emlékművei,* Budapest, 2001. Új Művészet Kiadó. 287–288.

2002 Wehner Tibor (szerk.): *Adatok és adalékok a hatvanas évek művészetéhez.* A Művészeti Bizottság jegyzőkönyvei 1962–1966. 1–2. köt. Budapest, 2002. Képző- és Iparművészeti Lektorátus. 76, 93–94, 97, 103, 104, 105, 171, 178, 183, 234, 235, 240, 242, 359, 367, 402, 519, 751, 752, 959, 960.

2003 Deim Pál: *A kő, mikor éppen szoborrá válik. Mészáros Dezső 80 éves.* Szentendre és Vidéke 2003. január 17. Szakolczay Lajos: *„Sok nagy kő legyen körülöttem”. Látogatóban Mészáros Dezsőnél.* Szentendre és Vidéke 2003. január 17. Wehner Tibor: *A monumentalítások mestere. A 80 esztendő Mészáros Dezső szobrászművész köszöntése.* Szentendre és Vidéke 2003. január 17.

2004 ef Zámbó István: *Gyászbeszéd Mészáros Dezső temetésére 1923–2003.* Élet és Irodalom 2004. január 9. Wehner Tibor: *A völgyben a szobrok. Mészáros Dezső-búcsúztató.* Magyar Szemle 2004(11–12)142–144.

Hann Ferenc-Tibor Wehner: *Dezső Mészáros.* Contemporary Hungarian Art Lexikon II., Budapest, 2000. Enciklopédia Publishing house. 770–771.

2001 Tibor Wehner: *Flysheet on the implementation plan of a statue. Memorials to lies and deficiencies* Budapest, 2001 New Art Publishing house. 287–288.

2002 Tibor Wehner (editor): *Details and facts on arts in the 60s. Protocols of the Art Committee 1962–1966.* volumes 1–2 Budapest, 2002 Department for Fine and Applied Art. 76, 93–94, 97, 103, 104, 105, 171, 178, 183, 234, 235, 240, 242, 359, 367, 402, 519, 751, 752, 959, 960.

2003 Deim Pál: *Stone just as it turns into a Statue. Dezső Mészáros 80 éves.* Szentendre és Vidéke 17 January 2003 Lajos Szakolczay: *„I want lots of big blocks of stone around me”. Visiting Dezső Mészáros.* Szentendre és Vidéke 17 January 2003 Tibor Wehner: *The master of monumentality. Greeting the 80 year old sculptor Dezső Mészáros.* Szentendre és Vidéke 2003. January 17.

2004 István ef Zámbó: *Eulogy to Dezső Mészáros’ funeral 1923–2003.* Élet és Irodalom 9 January 2004 Tibor Wehner: *The statues in the valley. Farewell to Dezső Mészáros.* Magyar Szemle 2004(11–12)142–144.

A kiadó köszönetét fejezi ki a könyv létrejöttéhez nyújtott segítségéért



Nemzeti Kulturális Alapprogram
Nemzeti Kulturális Program Igazgatósága



Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Anubisz Immó Kft Ingatlanforgalmazó Beruházó és Kereskedelmi Kft

© Körmendi Galéria
ISSN 12194506
ISBN 963 86812 1 7

A bevezető tanulmányt írta: WEHNER TIBOR művészettörténész

Az interjút készítette: Váczi Dániel

A könyvet szerkesztette: CSÁK FERENC művészettörténész

A fényképfelvételeket készítette

Csák Ferenc

Gács Tamás

Gajzágó Jolán

Körmendi Anna

Váczi Dániel

Zima György

Kiadja a Körmendi Galéria (Color Team Kft.)

Felelős kiadó: dr. KÖRMENDI ANNA

H-1055 Budapest, Falk Miksa utca 7.

Tel.: 269-0763 Fax: 269-0237

H-9400 Sopron, Templom utca 18.

Tel.: 06-99-524-012 Fax: 06-99-524-013

H-1025 Budapest, Nagybányai út 25.

Tel.: 275-0214 Fax: 275-0213

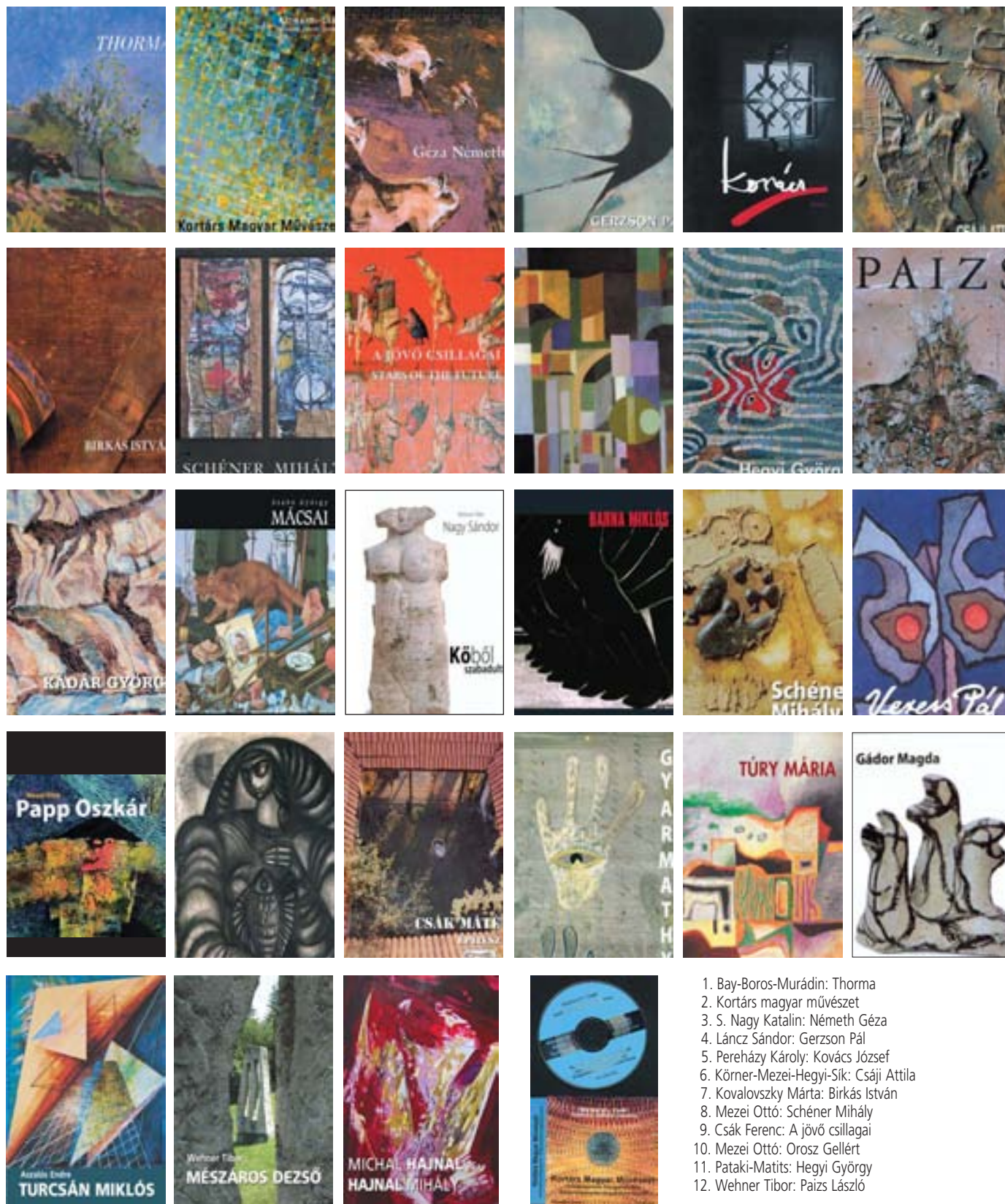
e-mail: kormendigaleria@mail.datanet.hu

web: <http://www.kormendigaleria.hu>

Előkészítés és nyomás: Codex Print Kft., Budapest

Felelős vezető: Rohm Sándor

A Körmendi Galéria Budapest–Sopron kiadványai



13. Feledy Balázs: Kádár György
14. Szabó György: Mácsai
15. Wehner Tibor: Nagy Sándor
16. Aradi Nóra: Barna Miklós

17. Bereczky Loránd: Schéner Mihály
18. Mezei Ottó: Veress Pál
19. Mezei Ottó: Papp Oszkár
20. Egri Mária: Szabó Zoltán

21. Csák Máté építész
22. Várkonyi György: Gyarmathy Tihamér
23. Szeifert Judit: Túry Mária
24. Szabó Júlia: Gádor Magda

1. Bay-Boros-Murádin: Thorma
2. Kortárs magyar művészet
3. S. Nagy Katalin: Németh Géza
4. Lánosz Sándor: Gerzson Pál
5. Perekázy Károly: Kovács József
6. Körner-Mezei-Hegy-Sík: Csáji Attila
7. Kovalovszky Márta: Birkás István
8. Mezei Ottó: Schéner Mihály
9. Csák Ferenc: A jövő csillagai
10. Mezei Ottó: Orosz Gellért
11. Pataki-Matits: Hegyi György
12. Wehner Tibor: Paizs László

25. Aszalós Endre: Turcsán Miklós
26. Wehner Tibor: Mészáros Dezső
27. Wehner Tibor: Hajnal Mihály
28. CD-Rom a gyűjteményről